НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Фінансово-економічний факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Спеціальність 072 – „Фінанси, банківська справа та страхування”

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему:

«_МІЖБАНКІВСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ__»

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Студентка групи ФБСС-18.04 _____ (підпис) Лисенко Олександра Юріївна

Науковий керівник _____ (підпис) д.е.н., професор Бондарук Т.Г.

Робота допущена до захисту _____ (підпис) д.е.н., професор Бондарук Т.Г.

Київ 2022

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь – ***бакалавра***
Галузь знань - ***07 «Управління та адміністрування»***
Спеціальність – ***072 «Фінанси, банківська справа та страхування»***
Освітньо-професійна програма – ***«Фінанси, банківська справа та страхування»***

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та
страхування
д.е.н., проф. Т.Г. Бондарук
_____
«____» _____ 20 __ р.

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу бакалавра
Лисенко Олександрі Юріївні

1. Тема роботи: Міжбанківський кредитний ринок України: формування та перспективи розвитку
керівник роботи д.е.н., професор Бондарук Т.Г.
затверджена наказом по Академії від «5» жовтня 2021 р. № 426
2. Термін здачі студентом закінченої роботи 16 травня 2022 р.
3. Вихідні дані роботи закони України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, укази Президента України, нормативні документи Національного банку України та банківських установ.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить зробити):
1) теоретичні аспекти розвитку міжбанківського кредитного ринку;
2) аналіз становлення та сучасного стану міжбанківського кредитного ринку України;
3) аналіз перспективи розвитку міжбанківського кредитного ринку в Україні.
5. Перелік графічного матеріалу: схеми, діаграми, таблиці
6. Дата видачі завдання 5 жовтня 2021 р.

Керівник _____
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Затвердження теми і наукового керівника кваліфікаційної роботи бакалавра на засіданні кафедри	05.10.2021	Виконано
2.	Опрацювання першоджерел по темі роботи	11.11.2021	Виконано
3.	Розробка плану роботи, методики та інструментарію досліджень	25.11.2021	Виконано
4.	Проведення економічних досліджень та їх аналіз	14.12.2021	Виконано
5.	Написання вступу до роботи	24.12.2021	Виконано
6.	Написання першого розділу роботи	26.01.2022	Виконано
7.	Написання другого розділу роботи	10.02.2022	Виконано
8.	Написання третього розділу роботи	10.03.2022	Виконано
9.	Написання висновків та пропозицій, оформлення роботи	25.03.2022	Виконано
10.	Подача першого варіанту роботи на кафедру	05.04.2022	Виконано
11.	Доопрацювання роботи згідно з зауваженнями керівника	25.04.2022	Виконано
12.	Попередній захист роботи	16.05.2022	Виконано

Студент(ка)_____ _Лисенко О.Ю.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи_____ д.е.н., професор Бондарук Т.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи бакалавра

студента Національної академії статистики, обліку та аудиту

Лисенко Олександри Юріївни

Тема: «МІЖБАНКІВСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

Загальний обсяг роботи складає 65 сторінки, з них основного тексту – 53 сторінок. Містить 9 таблиця, 7 рисунків, 68 літературних джерел.

Актуальність теми дослідження. Ринок міжбанківського кредитування посідає чинне місце на шляху забезпечення оптимальних умов функціонування грошового ринку. Міжбанківський ринок є об’єктом системи державного регулювання, розглядається, як інструмент здійснення грошової політики з боку держави та контролю діяльності банківської системи країни і стан грошово-кредитної і валютної системи, безпосередньо на економіку в цілому.

Дослідження ролі та особливостей функціонування ринку міжбанківського кредитування є вкрай важливим з огляду на актуалізацію проблематики забезпечення достатнього рівня ліквідності банків, спричиненої загальним спадом виробництва, платіжною кризою та іншими макроекономічними чинниками.

З огляду на загострення системної кризи в фінансовій системі країни загалом й у банківській системі України зокрема, актуальним є формування оптимального механізму рефінансування. Ключовим інструментом вказаного механізму є ставка рефінансування, на основі якої формується ціна капіталу на міжбанківському ринку та яка є відправною точкою для формування ціни на гроші не лише в банківському секторі, а й в економіці у цілому.

З огляду на встановлену актуальність та роль дослідження сутності та особливостей міжбанківського кредитування можемо сформулювати мету дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є розгляд теоретичних аспектів та практичних особливостей функціонування міжбанківського кредитного ринку з метою формування пропозицій щодо вдосконалення його функціонування в Україні в сучасних умовах.

Об’єкт кваліфікаційної роботи – кредитна діяльність банків України.

Предмет кваліфікаційної роботи – проблеми та перспективи розвитку міжбанківського кредитування в Україні.

Використані методи наукового дослідження. Для досягнення поставленої мети застосовано загальнонаукові та спеціальні прийоми і методи пізнання. Зокрема, застосовано діалектичні, аналіз і синтез, узагальнення, індукцію і дедукцію, порівняння, зокрема,

групування, відносні величини та табличні прийоми, системні та структурні методи, що сприяло реалізації концептуальної єдності дослідження.

В першому розділі даного дослідження встановлено необхідність, сутність, види та функції міжбанківського кредиту; вивчено механізм функціонуваня міжбанківського кредитного ринку.

Другий розділ роботи присвячений здійсненню оцінки розвитку міжбанківського кредитного ринку в Україні; аналізу сучасного стану кредитного ринку України.

В третьому розділі виокремлені проблемні аспекти функціонування міжбанківського кредитного ринку в Україні та сформовані напрямки удосконалення організації міжбанківського кредитування в Україні.

Ключові слова: фінансофий ринок, банківська система, кредит, міжбанківське кредитування, кредитування, рефінансування, міжбанківський кредитний ринок

ЗМІСТ

ВСТУП 7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ 10
1.1. Необхідність, сутність, види та функції міжбанківського кредиту 10
1.2. Механізм функціонуваня міжбанківського кредитного ринку 19
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНОГО СТАНУ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ 26
2.1. Оцінка розвитку міжбанківського кредитного ринку в Україні 26
2.2. Аналіз сучасного стану кредитного ринку України 34
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ 42
3.1. Проблемні аспекти функціонування міжбанківського кредитного ринку в Україні 42
3.2. Удосконалення організації міжбанківського кредитування в Україні 50
ВИСНОВКИ 57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 59

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Ринок міжбанківського кредитування посідає чинне місце на шляху забезпечення оптимальних умов функціонування грошового ринку. Міжбанківський ринок є об'єктом системи державного регулювання, розглядається, як інструмент здійснення грошової політики з боку держави та контролю діяльності банківської системи країни і стан грошово-кредитної і валютної системи, безпосередньо на економіку в цілому.

Дослідження ролі та особливостей функціонування ринку міжбанківського кредитування є вкрай важливим з огляду на актуалізацію проблематики забезпечення достатнього рівня ліквідності банків, спричиненої загальним спадом виробництва, платіжною кризою та іншими макроекономічними чинниками.

З огляду на загострення системної кризи в фінансовій системі країни загалом й у банківській системі України зокрема, актуальним є формування оптимального механізму рефінансування. Ключовим інструментом вказаного механізму є ставка рефінансування, на основі якої формується ціна капіталу на міжбанківському ринку та яка є відправною точкою для формування ціни на гроші не лише в банківському секторі, а й в економіці у цілому.

Вагомий внесок у теорію і практику міжбанківського кредитування внесли вітчизняні вченіекономісти: М. Д. Алексеєнко, О.В. Васюренко, І.М. Гумен, О.В. Дзюблюк, С. Міщенко, Є.В. Шепель, М.Ф. Пуховкіна, О.І. Лаврушин, К.Р. Тагиберкова, С.С. Полях, В.С. Стельмах, Р.І. Тиркало та інші. Але й до сьогодні низка питань міжбанківського кредитування залишається неврегульованою, що виникає особливе занепокоєння в умовах дефіциту фінансових ресурсів.

З огляду на встановлену актуальність та роль дослідження сутності та особливостей міжбанківського кредитування можемо сформулювати мету дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є розгляд теоретичних аспектів та практичних особливостей функціонування міжбанківського кредитного ринку з метою формування пропозицій щодо вдосконалення його функціонування в Україні в сучасних умовах.

В даному дослідженні поставлені та вирішені наступні **завдання**:

- встановлено необхідність, сутність, види та функції міжбанківського кредиту;

- вивчено механізм функціонуваня міжбанківського кредитного ринку;

- здійснена оцінка розвитку міжбанківського кредитного ринку в Україні;

- наведений аналіз сучасного стану кредитного ринку України;

- виокремлені проблемні аспекти функціонування міжбанківського кредитного ринку в Україні;

- сформовані напрямки удосконалення організації міжбанківського кредитування в Україні.

Об'єкт кваліфікаційної роботи – кредитна діяльність банків України.

Предмет кваліфікаційної роботи – проблеми та перспективи розвитку міжбанківського кредитування в Україні.

Використані методи наукового дослідження. Для досягнення поставленої мети застосовано загальнонаукові та спеціальні прийоми і методи пізнання. Зокрема, застосовано діалектичні, аналіз і синтез, узагальнення, індукцію і дедукцію, порівняння, зокрема, групування, відносні величини та табличні прийоми, системні та структурні методи, що сприяло реалізації концептуальної єдності дослідження.

Інформаційна база роботи. Статистичну і фактологічну основу дослідження складають закони України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, укази Президента України, нормативні документи Національного банку України, банківських установ.

Робота складається з титульної сторінки, завдання, календарного плану, реферату, змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних

джерел (65). Сутність роботи висвітлено на 53 сторінках основного тексту, який містить 9 таблиць і 7 рисунків.

Апробація результатів дослідження роботи. Основні положення роботи апробовано на 1-ій Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених "Актуальні проблеми розвитку фінансово-економічної системи: пріоритети та перспективи", (21 жовтня 2021 р. м. Львів).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано тези науково-практичної конференції загальним обсягом 0,22 друк. арк.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ

1.1. Необхідність, сутність, види та функції міжбанківського кредиту

Україні довелося будувати ринкову фінансову систему з нуля. Одним з найважливіших компонентів створюваної системи є функціонуючий грошовий ринок. Він є надзвичайно важливим для проведення дієвої монетарної політики та досягнення необхідної глибини розвитку банківської системи.

Насамперед розвинений міжбанківський кредитний ринок сприяє ефективному розміщенню банківських інвестицій у реальну економіку шляхом швидкого та ефективного перерозподілу акумульованих коштів у банківській системі. Як наслідок, функціонування міжбанківського ринку впливає на загальний обсяг та ефект інвестицій і є надзвичайно важливим для економіки з точки зору прийняття інвестиційних рішень та, зрештою, досягнення економічного зростання.

Налагоджене функціонування міжбанківського ринку, будучи основою будь-якої сучасної банківської системи, полегшує банкам доступ до необхідних ресурсів, сприяє збільшенню обсягу угод, знижує необхідність підтримання додаткових резервів, дозволяючи банкам працювати найефективніше і з меншими витратами. Добре працюючий міжбанківський ринок як полегшує функціонування банків, так і пом'якшує прояви ринкової нестабільності. Будь-яка банківська система схильна до коливань ліквідності. Проте міжбанківський ринок, що добре функціонує, пом'якшує нестійкість, викликану гострими непередбаченими потребами в ліквідних ресурсах, забезпечуючи стабільну стійкість банківського сектора по відношенню до непередбачених шоків.

Міжбанківський ринок грає провідну роль процесі здійснення монетарної політики. Грошовий ринок покликаний ефективно розподіляти кредитні ресурси банківської системи та, зрештою, підприємствам та домашнім господарствам. Це означає, що міжбанківський ринок, що ефективно функціонує, є необхідною умовою для того, щоб здійснити перехід монетарної політики від прямих методів впливу до непрямих. Широко застосовувані операції відкритого ринку не будуть достатньо ефективними без роботи міжбанківського ринку, що допомагає поширити ефект від даних операцій по всій банківській системі. Таким чином, слабкий міжбанківський ринок обмежує можливості здійснення монетарної політики, оскільки за відсутності ефективно функціонуючого міжбанківського ринку немає також необхідного для банківської системи передавального механізму. З цього випливає, що міжбанківський ринок, що ефективно функціонує, сприяє ефективному перерозподілу ліквідності, необхідний для передачі ринкового впливу непрямих інструментів монетарної політики банківській системі.

Нарешті, ефективно працюючий міжбанківський ринок підвищує ринкову дисципліну у банківській системі, використовуючи при цьому механізми диференціації цін та можливості доступу окремих банків до ліквідних ресурсів. Розумне управління банківською системою органами грошово-кредитного регулювання може лише забезпечити певний рівень безпеки та стійкості банківської системи. Так само, якщо не більше, важливим є прагнення самих банків проводити розумні банківські операції. Нормально функціонуючий міжбанківський ринок, який формує, можливо, найінтенсивніші (і негайні) сигнали про стан банківської системи та ринку, і є головною основою для цієї ринкової дисципліни.

Отже, вважаємо за доцільне більш детально зупинитися на сучасних підходах до трактування сутності поняття «міжбанківський кредит» вітчизняними та зарубіжними науковцями.

Так, у великому тлумачному словнику економічних та юридичних термінів «міжбанківський кредит визначається як грошові ресурси

фінансовокредитних установ, які розміщують один в одного у формі короткострокових депозитів» [2, с. 300].

За визначенням Л.О. Дробозіної «міжбанківські позики – одна з найбільш поширених форм господарської взаємодії кредитних організацій» [3, с.249].

На переконання Ходаківської В.П., Бєляєва В.В. «міжбанківський кредит – це кредит, що надається одним банком іншому або депозити банку, які розміщуються в інших банках» [4, с. 223].

Б.П. Адамик зауважує, що «міжбанківський кредит – це форма кредитування банками один одного, це дороге джерело додаткових ресурсів, які надаються на короткий термін» [5, с. 18].

На противагу зарубіжним економістам, у вітчизняній економічній літературі дослідженням поняття «міжбанківського кредиту» уваги приділяється значно менше [6, с. 23].

О.В. Васюренпко вказує, що «міжбанківські позики – це операції, що надають можливість банкам з недостатнім обсягом ресурсів забезпечувати виконання резервних вимог Національного банку України та задовольняти потреби власних клієнтів у кредитах шляхом залучення необхідних для цього ресурсів у інших комерційних банків, які мають тимчасовий надлишок грошових коштів» [7, с. 121].

В економічній енциклопедії поняття «міжбанківський кредит» трактується, як «взаємне розміщення фінансових ресурсів банками для здійснення активних операцій, підвищення ліквідності та збільшення норм обов’язкових резервів на певний термін» [8, с. 100].

У банківській енциклопедії поняття «міжбанківського кредиту» висвітлюється як «міжбанківський кредит (interbank loans) – кредит, наданий на міжбанківському ринку одним банком іншому. Кредитні відносини між банками визначаються на договірних засадах шляхом укладання кредитних угод, які передбачають умови розміщення тимчасово вільних коштів, права та

зобов’язання сторін з належним оформленням справ за міжбанківський кредит» [2].

А.М. Герасимович та колектив авторів вважають, що «міжбанківський кредит – це оперативне за способом залучення коштів, але дороге джерело ресурсів банку. Причини продажу одним комерційним банком іншому банківських ресурсів різноманітні: відсутність належного попиту і вигідного розміщення ресурсів серед своїх клієнтів; необхідність установлення тісніших взаємовідносин між банками; прибутковість цієї операції» [9].

У Законі України «Про банки і банківську діяльність» [10], в нормативних документах Національного банку України поняття «міжбанківського кредиту» взагалі не визначено.

В.Я. Вовк і О.В. Хмеленко визначають: «міжбанківський кредит – це кредит, що надається одним банком іншому на міжбанківському ринку» [11, с. 137].

На переконання О. М. Кузьмак «міжбанківський кредит – це сукупність економічних відносин між банком-кредитором та банком-позичальником з приводу руху позичкового капіталу, результатом яких є розширення активних операцій, забезпечення виконання резервних вимог Національного банку України та підвищення ліквідності» [12, с. 25].

Вважаю за потрібне надати таке трактування сутності поняття «міжбанківського кредиту». Міжбанківський кредит – являє собою «економічні відносини між банками щодо організації руху позичкового капіталу в грошовій формі на договірній основі з метою збільшення ресурсної бази банків для розширення їх активної діяльності, отримання прибутку та виконання нормативних вимог центрального банку» [12, с. 28].

Так, В. М. Семко зазначає: «враховуючи динаміку основних параметрів міжбанківського кредиту (обсяги міжбанківських кредитних операцій, відсоткові ставки), а також ті зв’язки, які існують між ним та іншими сегментами міжбанківського ринку та всього фінансового ринку, розрізняють

три види кредитних ресурсів в залежності від термінів погашення: 3-9 місячні; 2-та 1-місячні; кредити на термін менше 1 місяця («короткі гроші»)» [13, с. 81].

Українські вчені І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін, В. В. Соляр та ін. відзначають, що «міжбанківські кредити мають як правило короткостроковий характер терміном від 1 дня (ночі) до 3-6 місяців» [14, с. 53].

М. Д. Алексеєнко підкреслює: «фактично міжбанківський кредит використовується як короткостроковий, може бути епізодичним і надаватися за встановлення між банками кореспондентських відносин.» [15].

За трактуванням О. В. Васюренка «міжбанківські кредити надаються, як правило, на термін від кількох днів до 1-2 місяців, а досить поширеними є міжбанківські кредити овернайт, які повинні повертатися на наступний день після їх отримання» [7].

За термінами міжбанківські кредити можуть бути від одного дня до року, інколи і більше року. А. М. Мороз, М. І. Савлук та М. Ф. Пуховкіна підкреслюють, що «досить активно використовуються міжбанківські кредити терміном на один день, мета яких полягає у підтримці поточної ліквідності банку» [17, с. 91].

Зазвичай, «міжбанківський кредит – це короткостроковий кредит, одержаний (наданий) з метою оперативного забезпечення банківської системи ресурсами, дотримання вимог економічних нормативів, підтримки ліквідності, платоспроможності та стабільності функціонування банків. Джерелом міжбанківського кредиту є тимчасово вільні кошти банків» [7].

Гуркуша Ю.О. та Бахчиванжи І.І. акцентують увагу на тому, що «міжбанківський кредит – це досить дороге джерело одержання додаткових ресурсів, до того ж. як правило, на короткий термін» [18, с. 249].

На переконання О. Дубихвіст, що «міжбанківські кредити поділяються на кредити з фіксованою ставкою та терміном надання до одного року та на кредити, які надаються на термін більше одного року» [19, с. 20].

В.В. Коваленко надає наступну класифікацію міжбанківських кредитів [20, с. 26]:

- за економічними властивостями (міжбанківські кредити та міжбанківські депозити);
- за термінами надання (міжбанківські кредити, що надаються на 1 день, 2-7 днів, 8-30 днів, 31-90 днів, 91-180 днів, 181 день – 1 рік, 1-3 роки, понад 3 роки);
- за забезпеченням кредиту (забезпечені, частково забезпечені, незабезпечені);
- за валютою операцій (різні валюти);
- за ризиками, які приймають на себе кредитори.

В.С. Стельмах поділяє міжбанківські кредити за складом «на взаємні кредити між комерційними банками та кредитування НБУ комерційних банків» (табл. 1.1) [22, с.236].

Таблиця 1.1

Характеристика міжбанківських кредитів

Види кредитів	Складова характеристика
1. Кредити НБУ	Кореспондентський рахунок НБУ в комерційному банку, короткострокові кредити, отримані від НБУ (за операціями РЕПО, через тендери, ломбардні кредити, стабілізаційний кредит, інші кредити), довгострокові кредити які отримані від НБУ (через тендери, за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, стабілізаційний кредит, інші довгострокові кредити).
2. Кредити інших банків	Кошти до запитання інших банків (кореспондентські рахунки), строкові депозити інших банків (депозити овернайт, гарантійні депозити, короткострокові та довгострокові депозити), кредити, отримані від інших банків (овердрафт за коррахунками, кредити овернайт, за операціями РЕПО, інші короткострокові та довгострокові кредити, отримані від інших банків, фінансовий лізинг від інших банків).

Джерело: складено автором на основі [22, с.236]

Банки-позичальники залучають міжбанківський кредит для розширення своєї кредитної діяльності з клієнтами, а також через необхідність регулювання банківської ліквідності. В Україні у зв’язку з запровадженням електронних розрахунків, «міжбанківське кредитування здійснюється за допомогою прямих контактів між банком-кредитором і банком-

позичальником. Кредитування здійснюється на договірних умовах на чітко визначений термін» [21, с. 229].

Міжбанківський кредит надається банками між собою, якщо в одних з’являються вільні ресурси, які необхідно швидко та ефективно розмістити, а в інших виникає тимчасова нестача ресурсів, потрібних для своєчасного виконання їхніх зобов’язань. Можна сказати, що головною функцією міжбанківського кредитування – це підтримка ліквідності. А додатковою функцією, яку можуть виконувати середньострокові та довгострокові міжбанківські кредити, є забезпечення рентабельності вкладення коштів.

Важливою особливістю міжбанківського кредитного ринку є те, що тут кредити видаються тільки в безготівковій формі [21, с. 231]. Перевагами операцій з міжбанківського кредитування є «передусім відносна простота оформлення та швидкість здійснення» [10].

Міжбанківські кредити функціонують на ринку, де реалізуються кредитні відносини за участю виключно банківських установ (рис. 1.1).

Таким чином, можна стверджувати, що ринок міжбанківських кредитів – це частина ринку позичкових капіталів, де відбувається перерозподіл вільних грошових ресурсів між банківськими установами та Національним банком України, а також поміж банківськими установами, використовуючи різноманітні інструменти міжбанківського кредитування.

Отже, можна стверджувати, що міжбанківський кредит має ряд переваг над іншими джерелами збільшення ресурсної бази банків. Серед таких переваг:

- банки є надійнішими позичальниками, тому що надійність повернення позичених коштів вища, на відміну від інших позичальників;

- мобільність та швидкість отримання, оскільки може виникнути потреба в ресурсах, банк може в будь-який момент отримати кошти від інших банків із наявністю вільних коштів;

- короткостроковість позичок на відміну від інших джерел фінансування ресурсної бази банків, оскільки міжбанківські кредити можна залучати на короткий термін від 1 дня до 1 місяця в разі такої необхідності;

- нижча вартість в порівнянні із залученням коштів юридичних та фізичних осіб.

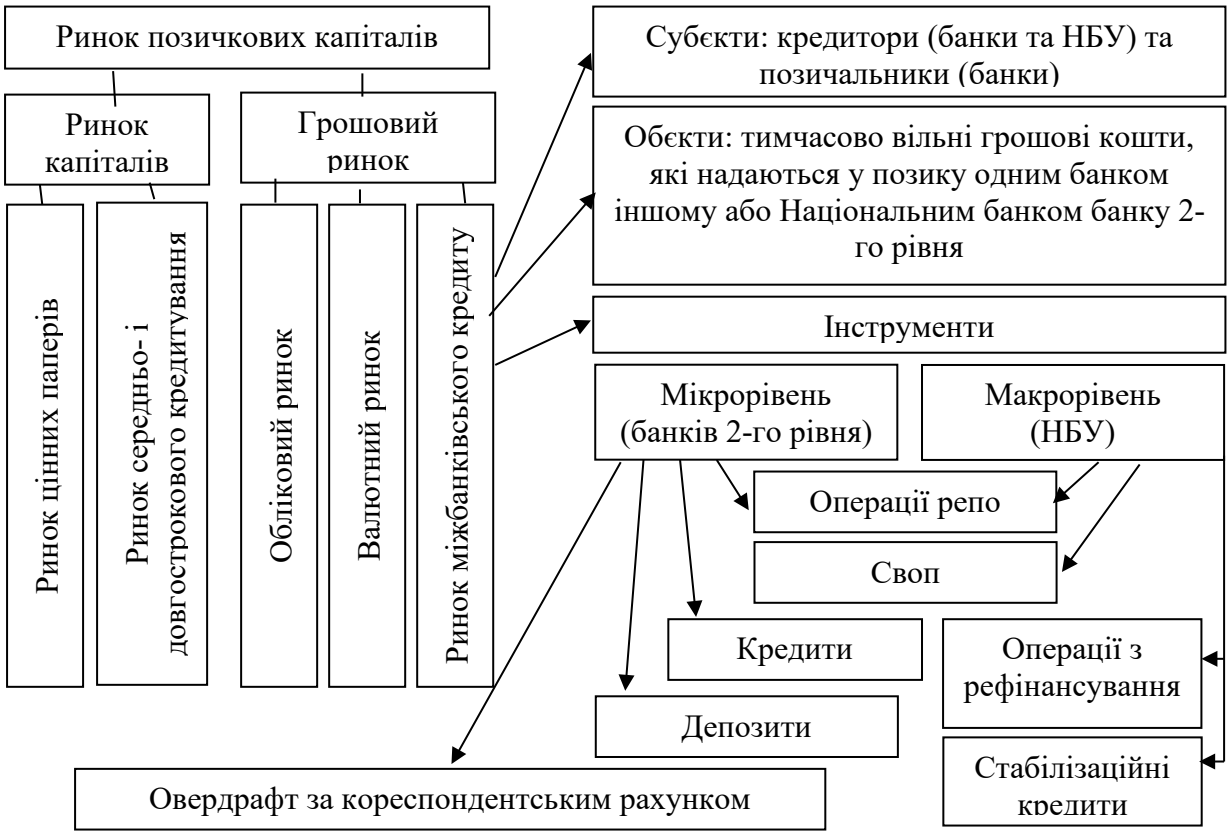


Рис. 1.1. Ринок міжбанківського кредиту в системі управління грошовими потоками банку

Джерело: Складено автором за матеріалами [6]

Призначення міжбанківських кредитів полягає в наступному [5, с. 48]:

- надання можливості виконувати вимоги з обов'язкового резервування;

- забезпечення ліквідності банку;

- задоволення потреб клієнтів у коштах;

- банки із надлишком ресурсів можуть розміщувати тимчасово вільні кошти в банках із недостатнім ресурсом.

Отже, сегментом ринку позичкових ресурсів, в межах якого банки діють контрагентами, є ринок міжбанківських кредитів, який виконує цілий ряд важливих функцій:

- операції в межах ринку міжбанківських кредитів стають для комерційних банків додатковим джерелом доходів завдяки різниці між цінами купівлі та продажу кредитів, й через диверсифікацію ставок за кредитами в залежності від терміновості кредиту;

- ринок міжбанківських кредитів є джерелом поповнення ресурсів банківської установи, необхідних для управління ліквідністю та активних операцій банків на сегментах фінансового ринку;

- міжбанківські кредити з усіх існуючих наразі фінансових інструментів найоперативніше реагують на всі зміни кон'юнктури фінансового ринку, оскільки банки розглядають ринок міжбанківських кредитів як джерело оперативних та швидких ресурсів для проведення активних операцій на всіх наявних сегментах фінансового ринку.

Отже, ставки за міжбанківським кредитом є своєрідним барометром стану фінансового ринку в країні. Роль ринку міжбанківського кредитування на мікроекономічному рівні окреслюється чіткіше завдяки впливу на безпосереднє формування банківської стратегії на вітчизняному фінансовому ринку.

Ринок міжбанківського кредитування виконує певні функції на рівні роботи комерційних банків. Серед них:

- оперативне забезпечення короткострокових потреб в коштах для підтримки обов'язкових резервів і ліквідності банку;

- розміщення вільних кредитних ресурсів;

- навчання банківського персоналу для переходу до діяльності в інших сегментах фінансового ринку [3, с. 191].

На макроекономічному рівні, можна визначити таку роль ринку міжбанківського кредитування - визначається його структурна частка в складі фінансового ринку країни та міра впливу на інші суміжні сегменти ринку.

Міжбанківське кредитування в межах банківської системи забезпечує її сталість, перерозподіляючи грошові потоки в ній, об’єктивно відображає економічну ситуацію як в сегментах фінансового ринку, так і в економіці в цілому.

1.2. Механізм функціонуваня міжбанківського кредитного ринку

Незважаючи на бурхливий розвиток міжбанківського ринку в останні роки, відсутнє чітке визначення міжбанківського кредитного ринку як економічного явища, що характеризує відносини учасників грошового ринку.

С.В. Гагарін, Ю.Б. Нікольский та Г.А. Шамаєв у своєму дослідженні визначають «міжбанківський ринок як активний сегмент ринку позичкових капіталів, у межах якого банки виступають контрагентами» [1, с. 74]. Однак, таке розуміння не є вичерпним, оскільки не з’ясована суть операцій, здійснюваних банками-контрагентами. Практика показує, що значна частина вітчизняних банків знаходиться на ринку міжбанківських кредитів, використовуючи різні інструменти міжбанківського кредитування: міжбанківські кредити; міжбанківські депозити; операції РЕПО тощо.

Міжбанківський кредитний ринок, як і будь-який інший елемент грошово-кредитного ринку, є варіантом руху позичкового капіталу, в разі якого кредитор надає позичальникові фінансові ресурси на встановлений термін з умовою повернення та платності [6]. Строковість, повернення та платність є принципами кредитних відносин, у тому числі міжбанківських кредитів.

На підставі наведеного вище аналізу можна виділити такі основні елементи міжбанківського кредитного ринку: «суб’єкти ринку, операції, які між ними здійснюються, та об’єкт таких операцій. Суб’єктами ринку, як зазначалося, є банки. Операції, що здійснюються на цьому ринку, є кредитними, оскільки грошові кошти на міжбанківському кредитному ринку

суб'єкти ринку надають та отримують відповідно до загальновідомих принципів кредитування, а саме: строковості, поворотності та платності» [12].

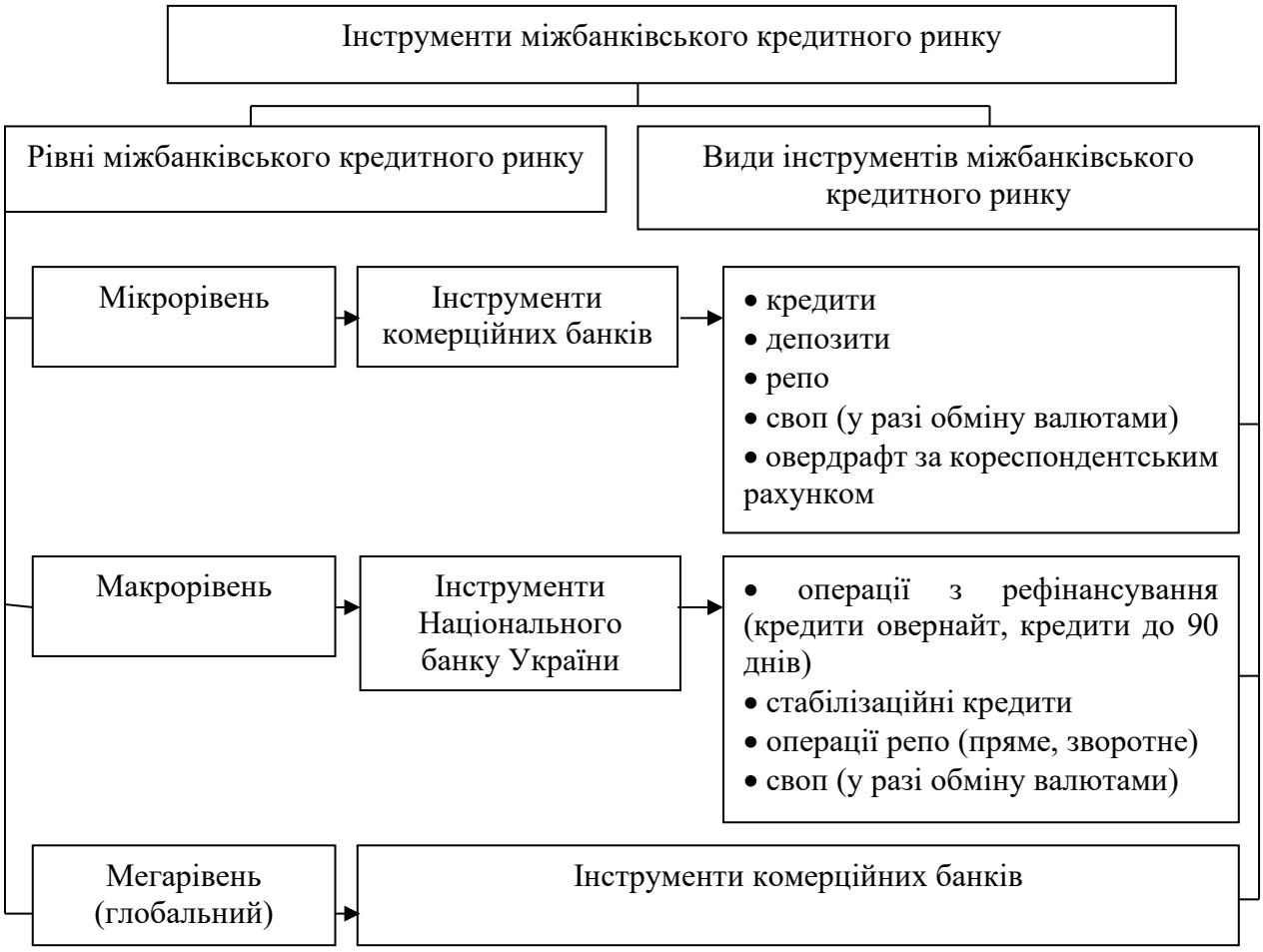


Рис. 1.2. Класифікація інструментів, що використовуються на міжбанківському кредитному ринку України [25]

Варто зазначити, що суб'єктами кредитних операцій на ринку міжбанківських операцій є «комерційні банки, які можуть виступати на міжбанківському ринку в ролі позичальників, так і кредиторів» [27]. Об'єктом кредитних операцій на ринку міжбанківських операцій є «грошові кошти, що передаються одним банком іншому у вигляді кредитів на умовах, визначених договором. Кредитні відносини між банками визначаються на договірних засадах, шляхом укладання кредитних договорів, які мають передбачати права та обов'язки сторін, а також порядок здійснення розрахунків за кредитом» [27, с. 137].

Виступаючи посередником на ринку фінансів, комерційні банки, вирішуючи проблему забезпечення ліквідності, має стежити за збалансованістю пасивів та активів в нестабільних умовах функціонування фінансового ринку. Тобто, комерційний банк в своїй діяльності має здійснювати безперервний контроль та управління власними активами та пасивами [29, с. 10].

Пасивами комерційного банку вважаються капітал банку, залучені та запозичені кошти. Для розвязання проблем управління своїми пасивами комерційний банк може бути представленим на ринку кредитних капіталів в ролі позичальником, а у питаннях управління активами - кредитором. Сегмент ринку кредитних капіталів, на якому банки виступають як контрагенти, називається ринком міжбанківських кредитів [28, с. 230].

Характерною рисою міжбанківського кредитного ринку є те, що учасниками як з боку попиту, так і з боку пропозиції виступають комерційні банки. Як підсумок - ринок міжбанківських кредитів, як механізм руху коштів, відіграє важливу роль у формуванні грошової маси, що перебуває в обігу, і її конкретної структури [28, с. 231].

Характеристиками ринку міжбанківського кредитування є взаємодія [29]:

- учасників ринку – позичальників та кредиторів;
- фінансових інструментів;
- так званих площадок, на яких у результаті узгодження попиту та пропозиції кредитів формується ринкова ціна, тобто процентна ставка:
- регулятивних органів, які впливають на ринок з метою забезпечення для всіх учасників умов вільної конкуренції.

Наявність великої кількості учасників міжбанківського ринку і потенційних контрагентів потребує створення технології аналізу їх фінансово-економічного стану і формування простих механізмів визначення кредитних лімітів на контрагентів [28, с. 231].

Результативність процесів на ринку міжбанківського кредитування переважно визначається ефективністю організації відносин між банком-кредитором і банком-позичальником. Найбільш спрощеною формою таких процесів є безпосередні, прямі двосторонні кредитні стосунки кредиторів з позичальниками. Кредитні відносини на міжбанківському ринку можуть носити як разовий, епізодичний, так і постійний характер. У разі кредитних відносин постійного характеру банк-кредитор, з урахуванням історії взаємовідносин з позичальником, зазвичай, більш позитивно настроєний на кредитування банка-кредитора за найбільш вигідних засадах. З часом така організація кредитних взаємин на міжбанківському ринку перетворюється на групову, в результаті якої банки розподіляються на групи, в рамках яких банки співпрацювали з приводу міжбанківського кредитування. Це стає характерною рисою «періодів нестабільності економіки і банківської системи» [4].

З огляду на те, що міжбанківський кредитний ринок є місцем залучення кредитними установами додаткових і грошових ресурсів, то на ньому здійснюється реалізація і грошових коштів, які мобілізуються іншими кредитними установами. Запозичення відбувається банком самостійно або через фінансових посередників. Зазвичай, міжбанківські кредити надаються в межах кореспондентських відносин [30].

В якості суб’єктів ринку міжбанківського кредитування можуть бути міжбанківські об’єднання, комерційні банки або інші кредитні інститути, фінансові компанії та Національний банк України. зазначені суб’єкти можуть одночасно виступати і в ролі кредиторів, і в ролі позичальників. Специфічною рисою міжбанківського кредитування є те, що залучені фінансові ресурси спрямовуються банком-позичальником не на власні господарські потреби, а для кредитування своїх клієнтів. Для «оперативного залучення необхідних додаткових коштів комерційні банки використовують можливості міжбанківського ринку ресурсів, на якому здійснюється продаж грошових коштів, мобілізованих іншими кредитними установами» [7].

Розміщувати й купувати кредитні ресурси на міжбанківському ринку кредитних ресурсів банки вигідно з двох основних причин [31]:

- комерційні банки, на відміну від суб'єктів господарської діяльності, відрізняються більш високою надійністю;
- процентна ставка за міжбанківськими кредитами, як правило, нижча від ставки за кредитами суб'єктам економіки.

Безпосередня увага банківського менеджменту до вирішення питання забезпечення нормативу миттєвої ліквідності, визначатиме й важливість функціонування ринку міжбанківського кредитування з огляду на роль його як джерела забезпечення ліквідності. При забезпеченні нормативів поточної та короткострокової ліквідності комерційних банків роль міжбанківського кредитування набуває деяких змін. Так, під час розширення терміну кредитування він все більше набуває якості джерела капіталу. З огляду на це, роль оперативності отримання даного джерела фінансових ресурсів поступово знижується, поступаючись іншому важливому фактору попиту на міжбанківське кредитування з боку банків – його вартості. В підсумку, трансформується і структура «відповідних фінансових інструментів згідно з їх черговістю за привабливістю» [32].

Окрім вивченої ролі ринку міжбанківського кредитування в підтримці банківської ліквідності, є необхідність згадати наступний фактор, що полягає в можливості розширення ресурсної бази комерційних банків для активізації банківської діяльності. Виокремлена роль ринку міжбанківського кредитування в доповнення до «наданням банкам додаткових можливостей у розширенні ресурсної бази одночасно наражає їх на певні ризики, які можуть мати відчутні негативні наслідки» [9]. Дуже важливо враховувати той факт, що міжбанківські кредити спричиняють підвищення вартості банківських ресурсів, з огляду на те, що вони є дорожчими за ключові його ресурсні джерела – депозитні вкладення корпоративних та фізичних осіб-клієнтів банку, що призводить до зниження прибутковості бізнесу. Крім того, «значна питома вага міжбанківського кредиту у загальному обсязі боргових

зобов’язань не сприяє їх диверсифікації. Оптимальне значення такої частки є близько 20 %» [6].

Варто зауважити, трапляються ситуації, в яких банківські установи змушені звертатись на ринок міжбанківських кредитів через проблему обмеженого доступу до альтернативних фінансових джерел. Вданій ситуації, «тут нічим зарадити, й банківській системі доводиться пристосовуватися до існуючої дійсності, адже змінити її вона не в змозі. Але в її силах не сприяти кризовій ситуації переорієнтуванням на спекулятивні угоди (тобто арбітраж) на ринку міжбанківських кредитів» [6]. Арбітражні операції на ринку міжбанківських кредитів мають мотивом спекулятивний прибуток за рахунок різниці між цінами купівлі і продажу кредитів (наприклад, на різних майданчиках) та за рахунок диференціації ставок за кредитами різної категорії строковості. Поряд з цим, арбітражні операції банків спричинюють зростання ставок за кредитами для кінцевих кредитоотримувачів, що негативно характеризує ринок міжбанківських кредитів.

В умовах сьогодення ринок міжбанківського кредитування з огляду на стан розвитку міжбанківських звязків спостерігається деяке згортання спроможностей комерційних банків щодо здійснення арбітражної діяльності. Повсюдне поширення використання ІКТ надає можливість всім учасникам ринку з високою точністю вираховувати його ємність та ціновий діапозон, що значно зменшує прибутки від проведення арбітражних операцій. Однак економічні фактори для арбітражу з міжбанківських кредитів взагалі не зникли. Такі операції на ринку «підтримуються існуючими відмінностями в рівнях процентних ставок на міжнародних і національних ринках міжбанківських кредитів. Найбільш очевидним останнім часом в Україні був факт заробляння банками, що мають доступ до міжнародних ринків міжбанківських кредитів, прибутків від спрямування відповідних коштів у середину банківської системи країни, яка потерпає від дефіциту ресурсів на внутрішньому грошовому ринку» [20].

Варто зауважити, що на макрорівні роль ринку міжбанківських кредитів знаходить відображення шляхом зміну ситуації в інших секторах фінансового ринку та в економіці у цілому в результаті перерозподілу фінансових потоків у межах всієї банківської системи. Через те, що на розвиток ринку міжбанківського кредитування чинять вплив всі сегменти грошового ринку й він в високій мірі відповідає на зміни у фінансовій сфері, то «стан його кон'юнктури стає об'єктивним віддзеркаленням їх поточного стану. Аналіз ситуації на ринку міжбанківських кредитів дозволяє визначити, з чим пов'язані коливання попиту та пропозиції грошей» [30]. За його поточним станом розвитку є можливість робити висновки щодо розвитку економіки загалом, що грає велику роль в аналітичних дослідженнях на макроекономічному рівні. Крім того, «результати його аналізу розвитку є вкрай цінним для розробки прогнозів подальших змін інших індикаторів грошового ринку» [68].

Вітчизняний ринок міжбанківських кредитів залишається нерозвиненим. Розвинутий повноцінний ринок міжбанківських кредитів має бути єдиним, багаторівневим (з урахуванням міжфілійних ринків) та електронним. Максимально ефективно він функціонуватиме лише тоді, коли всі банки використовуватимуть одну й ту ж систему як для організації своїх внутрібанківських ринків, так і для роботи на ринку міжбанківських кредитів. Нерозвиненість ринку міжбанківських кредитів проявляється в багатьох його рисах. Найголовнішою серед них є відсутність в Україні біржової інфраструктури і конкуренції інформаційно – ділінгових систем. Крім того, не набули ще широкого розвитку різноманітні фінансові інструменти ринку міжбанківських кредитів.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНОГО СТАНУ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка розвитку міжбанківського кредитного ринку в Україні

У сучасних умовах трансформації економіки України дослідження стану банківської системи та міжбанківських кредитних відносин набуває особливого значення. Міжбанківський кредитний ринок є важливим сегментом фінансового ринку і відіграє значну роль в підтримці ліквідності вітчизняної банківської системи [32].

Активними учасниками міжбанківського кредитного ринку виступають Національний банк України та комерційні банки. Визначаючи стан вітчизняного міжбанківського ринку, можна зробити висновок про циклічність його розвитку. Загалом порівняно з докризовим 2007 роком обсяг міжбанківських кредитів зріс майже в 2,2 раза і становив станом на 01.01.2009 р. 1141860 млн грн., що відповідало фазі кредитного циклу «кредитний бум». У 2009–2010 роках відбувся обвал кредитування, що відобразило загальну тенденцію розвитку кредитного ринку України – «криза», пов’язана насамперед зі скороченням надходжень кредитних ресурсів від зовнішніх кредиторів [32].

Починаючи з 2012 року спостерігається пожвавлення ситуації на міжбанківському ринку, що проявляється у зростанні обсягів кредитування, проте на кінець 2014 року ситуація знову погіршується. І незважаючи на всі намагання НБУ з надання кредитних коштів у 2018 році обсяг міжбанківського ринку впав до 427 265,5 млн грн., тобто зменшився в 2,67 раза порівняно з 2009 роком (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Показники міжбанківського кредитного ринку України

Показник	Період									
Всього міжбанківських кредитів, млрд.грн.	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	1214	687	694	1091	1211	993	1685	1224	427	427
у т.ч. міжбанківські кредити комерційних банків, млрд.грн.	1141	596	616	1013	1128	910	1559	1122	331	311
у % до попереднього року	215	52,2	103,3	164,5	111,3	80,7	171,3	71,97	29,57	93,85

Джерело: побудовано за даними офіційного сайту Національного Банку України [34]

Таким чином, ситуація на міжбанківському рівні поступово погіршується, темп приросту обсягів міжбанківських кредитів зменшується. В 2020 ріст кредитів до попереднього року був негативним (-70,43 %), у 2021 році обсяг міжбанківських кредитів знову зменшився (на 6,15% порівняно з попереднім роком).

Значне зростання обсягу операцій на міжбанківському ринку в 2015 році викликане ускладненням ситуації у сфері залучення коштів від фізичних осіб, а також масовим їх вилученням вкладниками, що спонукало банки звертатися до ресурсів інших комерційних банків та НБУ для покриття розривів ліквідності. Цей факт вплинув на ріст обсягу операцій на міжбанківському ринку на 71,3% порівняно з попереднім, проте фактично це була «мильна бульбашка», яка не змогла протриматися і року.

Одним із основних інструментів кредитної політики на міжбанківському кредитному ринку є облікова ставка центрального банку. У дослідженнях науковців зазначається, що існують дві ключові групи факторів, що впливають на її розмір. Так, вважається, що існують фактори, зв’язані з загальними тенденціями розвитку національної економіки та фактори, пов’язані з

рішенням центрального банку щодо грошової сфери. Першу групу факторів можна вважати базовою щодо другої, адже динаміка розвитку економічних процесів держави має значний вплив на політику та інструменти центрального банку [33].

Цей інструмент є важливим, адже його розмір лежить в основі становлення вартості кредитних та депозитних ресурсів для населення.

В Україні завжди спостерігалася висока облікова ставка (рис. 2.1). Найбільше значення протягом аналізованого періоду з 2000р. до 2020 р. сягає 30% (у 2015 р.), а найменше – 6 % (у 2020 р.).

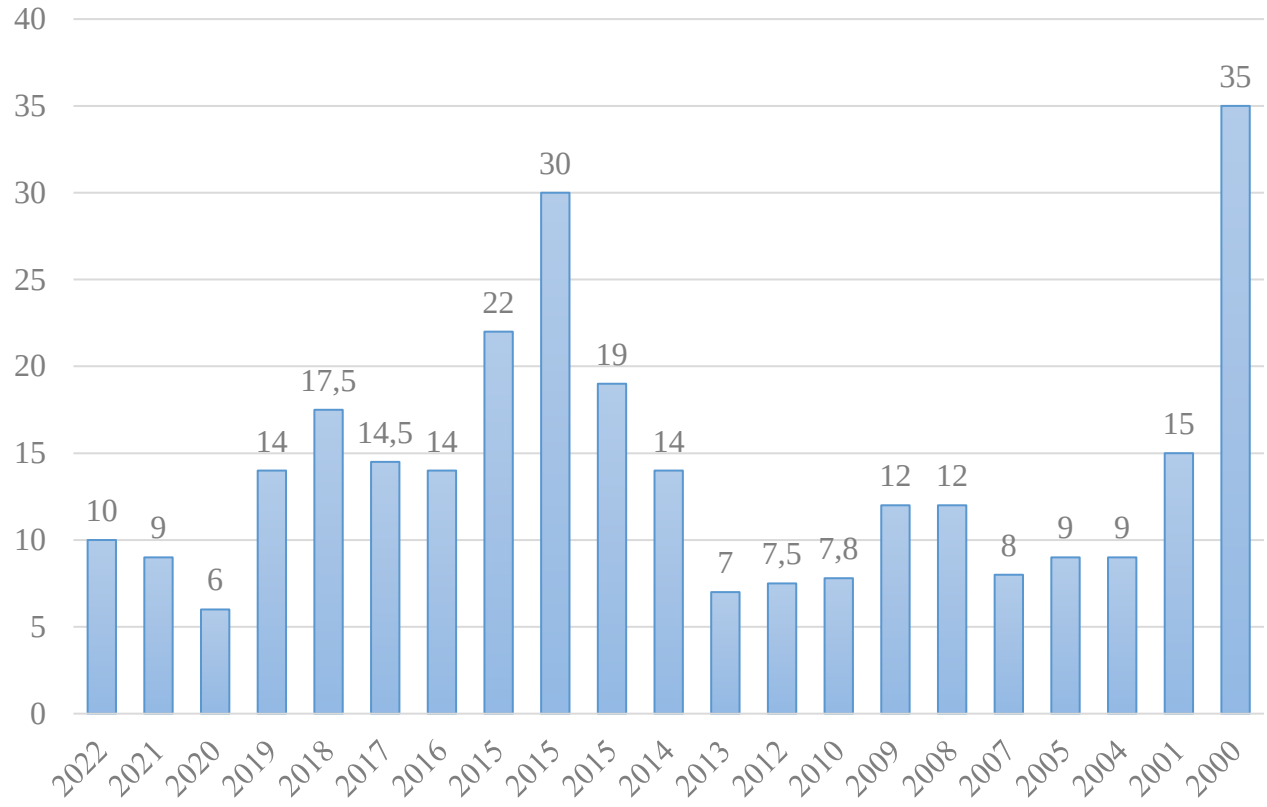


Рис. 2.1. Динаміка облікової ставки в Україні, 2000-2022 рр.

Джерело: побудовано за даними офіційного сайту Національного Банку України [34]

Якщо говорити про абсолютний максимум розміру облікової ставки в Україні, то він спостерігався у 1994 р. і варіювався від 140% до 300%.

Науковці виокремили причини високих облікових ставок, серед них основними є такі:

- країна характеризується високою ризикованістю діяльності у фінансовій сфері;
- прогнозується ріст інфляційних процесів;
- відсутність стабільності національної валюти;
- девальвація національної валюти [36].

Розмір облікової ставки безпосередньо впливає на вартість кредитних ресурсів для населення та бізнесу. Практика довела, що значна процентна ставка за користування кредитними ресурсами є причиною того, що держава не може в повній мірі використовувати свій потенціал, а в гіршому випадку, до стагнації економіки.

Так як кредитні ресурси стають дорожчими, то бізнес перестає інвестувати в свій розвиток, не залучає у повній мірі існуючі виробничі потужності, і тим більше, не створює нових. Населення зменшує свій попит, так як висока вартість фінансових ресурсів провокує зменшення серйозних покупок та ріст інфляційних очікувань та нестабільності. Як наслідок, виробники у відповідь зменшують обсяги виробництва.

Відповідно до дослідження О. Неізвєстної, застосування такого інструменту регулювання кредитної діяльності як облікової ставки має вплив на інші макроекономічні процеси держави:

– підвищення значення облікової ставки веде до росту вартості грошей. В таких умовах відбувається збільшення попиту банківських установ на кредитні ресурси центральних банків, тим самим зменшується обсяг і кредитних ресурсів, доступних для населення, також обмежуються їхні можливості щодо кредитування різних економічних суб’єктів. Як наслідок, в умовах обмежених ресурсів росте їх вартість, що спричиняє послаблення попиту населення на кредитні продукти банківських установ;

– зниження значення облікової ставки центрального банку навпаки посилює ділову активність економічних суб’єктів та має суттєвий вплив на рівень економічного зростання. Також в таких умовах збільшуються обсяги наданих кредитних ресурсів центральним банком банківським установам

другого рівня. Це сприяє росту обсягу доступних ресурсів у банків, що зумовлює зниження вартості кредитних продуктів, тим самим робить їх більш доступними для населення та суб'єктів господарювання [37].

Вартість коштів у фінансових посередників є у прямій залежності із розміром облікової ставки (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка змін показників функціонування фінансового ринку України

Роки	Розміри облікової ставки НБУ, %	Вартість депозитів у гривні, %	Вартість депозитів у доларах США, %	Вартість кредитів у гривні, %	Вартість кредитів у доларах США, %
2010	10,3	10,3	8,88	13,9	9,4
2011	7,8	8	7	15,69	11
2012	7,5	11,83	7,49	20,1	7,21
2013	7	16,58	7	21,39	9,9
2014	6,5	13,28	7,21	17,21	8,23
2015	14	12,85	8,61	18,83	8,34
2016	22	12,11	7,79	21,54	6,9
2017	14	10,14	5,44	17,7	8,2
2018	14,5	10,46	3,3	16,72	6,41
2019	15,5	14,59	2,7	20,41	4,32
2020	6	3,85	2,20	11,7	5

Джерело: сформовано автором на основі [38]

Як уже зазначалося, максимальне значення облікової ставки спостерігалося у 2015 р. Такий високий рівень облікової ставки відображає значне погіршення соціально-економічних умов розвитку держави. Починаючи з наступного року відбувалося поступове зниження її розміру. Як наслідок, почали знижуватися і процентні ставки в країні.

Подібна динаміка простежується і щодо відсоткової ставки за кредитами овернайт (рис. 2.2). Найвище її значення спостерігалося у 2015 р. – 25,21%, а найнижче у 2013 р. зі значенням 7,63%.

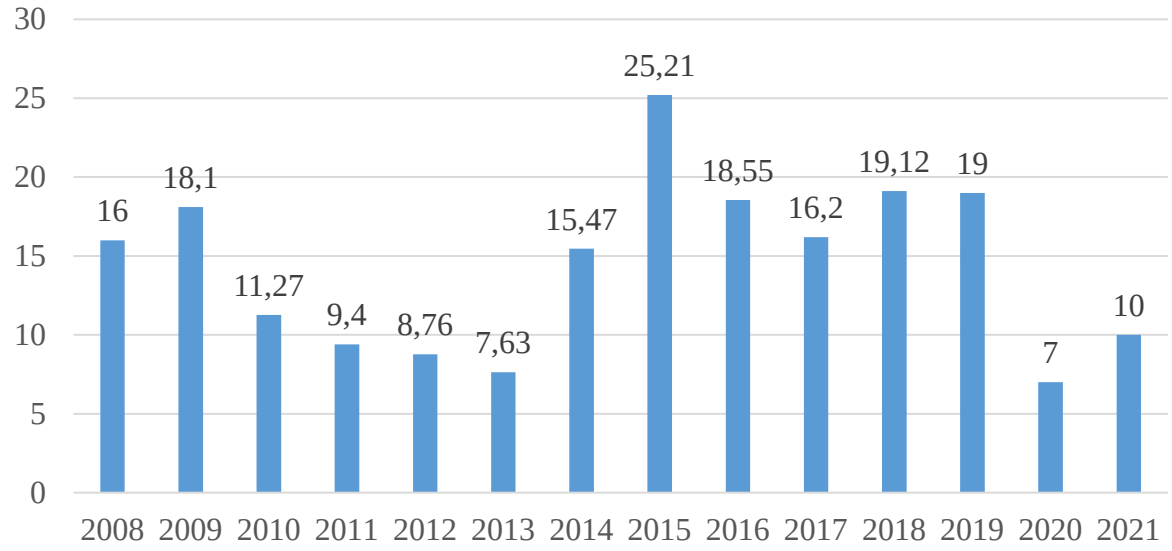


Рис. 2.2. Процентна ставка за кредитами овернайт в 2008-2021 роках

Джерело: сформовано автором на основі [38]

Важливо також дослідити динаміку відсоткової ставки НБУ за кредитами, наданими шляхом проведення тендера. Загальна тенденція є подібною до динаміки зміни відсоткової ставки за кредитами овернайт (рис. 2.3). Проте в певні роки ця ставка була більшою, ніж відсоткова ставка за кредитами овернайт: 2009 р. +2,5%; 2011 р. +3,12%, а в інші роки нижчою: 2013 р. -0,87%; 2015 р. -0,51%; 2019 р. -2%.

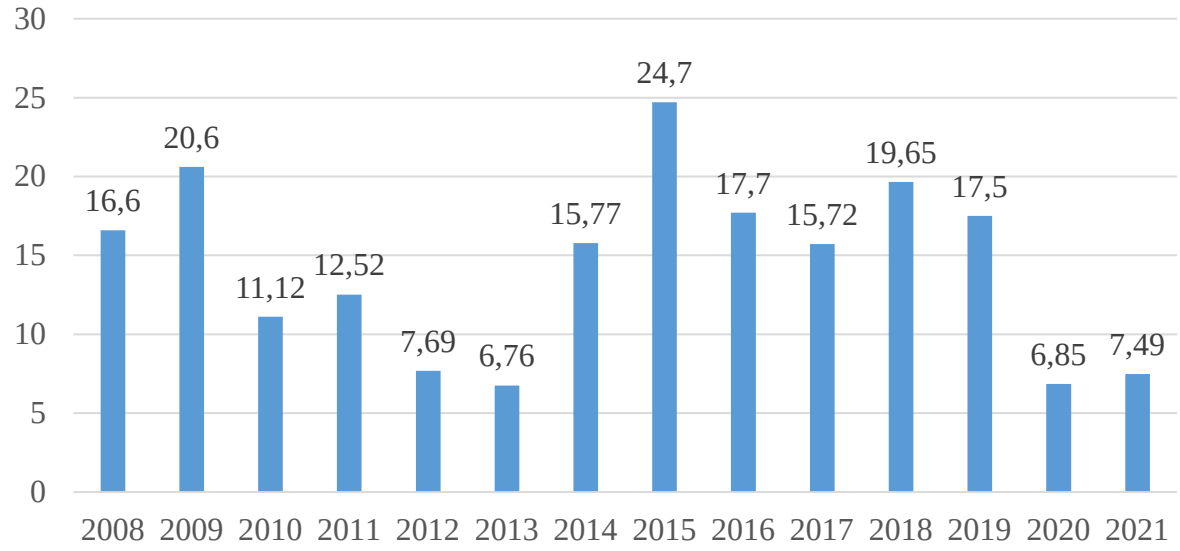


Рис. 2.3. Процентна ставка за кредити, надані шляхом проведення тендера в 2008-2021 роках

Джерело: сформовано автором на основі [38]

Глобальні тенденції зміни процентних ставок Національного банку варто оцінити за допомогою аналізу динаміки середньозваженої ставки за усіма інструментами (рис.2.4). Всі кредитні операції, здійснені НБУ для рефінансування банків, охоплює саме середньозважена ставка.

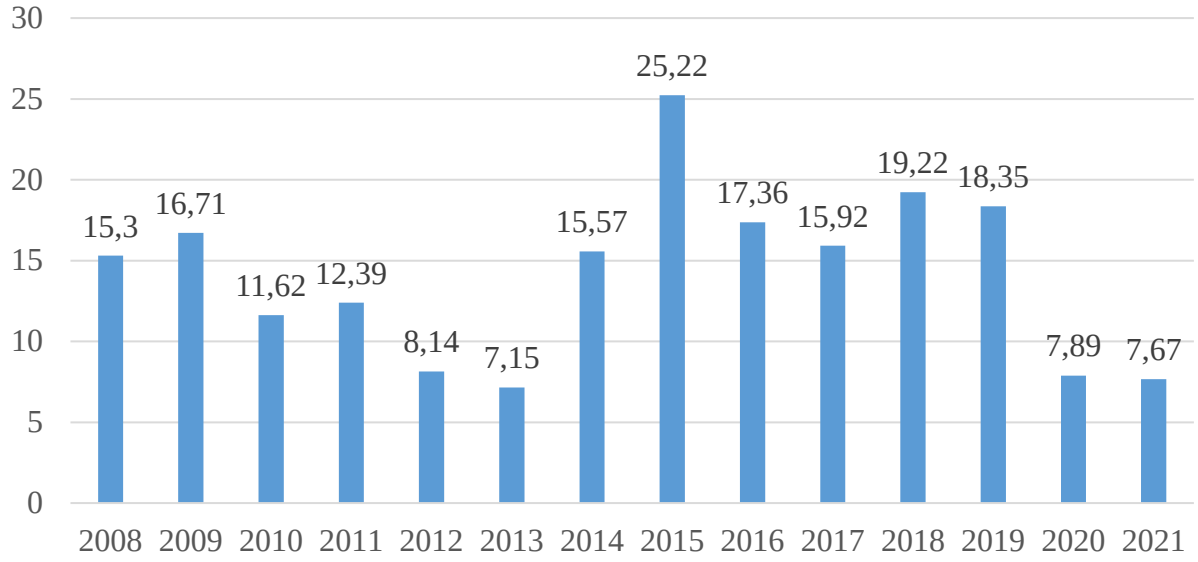


Рис. 2.4. Середньозважена ставка за всіма інструментами НБУ в 2008-2021 роках

Джерело: сформовано автором на основі [38]

Загальне значення цього показника суттєво не змінилося із 2008р. до 2019 р., проте впродовж цього періоду часу спостерігається значна зміна його значень, так 2013 р. характеризується найнижчим показником – 7,15%, 2012р. – 8,13%, 2010р. – 11,62%. Найвищі значення спостерігаються у 2015р. – 25,22%, у 2018р. - 19,22 % та у 2016р. – 17,35%. Станом на 2019р. середньозважена ставка дорівнює 17,25%.

За допомогою трансмісійного механізму, тобто процесу впливу облікової ставки на інфляцію, Національний Банк України реагує на очікуваний перебіг подій в майбутньому. Саме тому динаміка середньозваженої процентної ставки та динаміка інфляції має подібний характер (рис. 2.5).

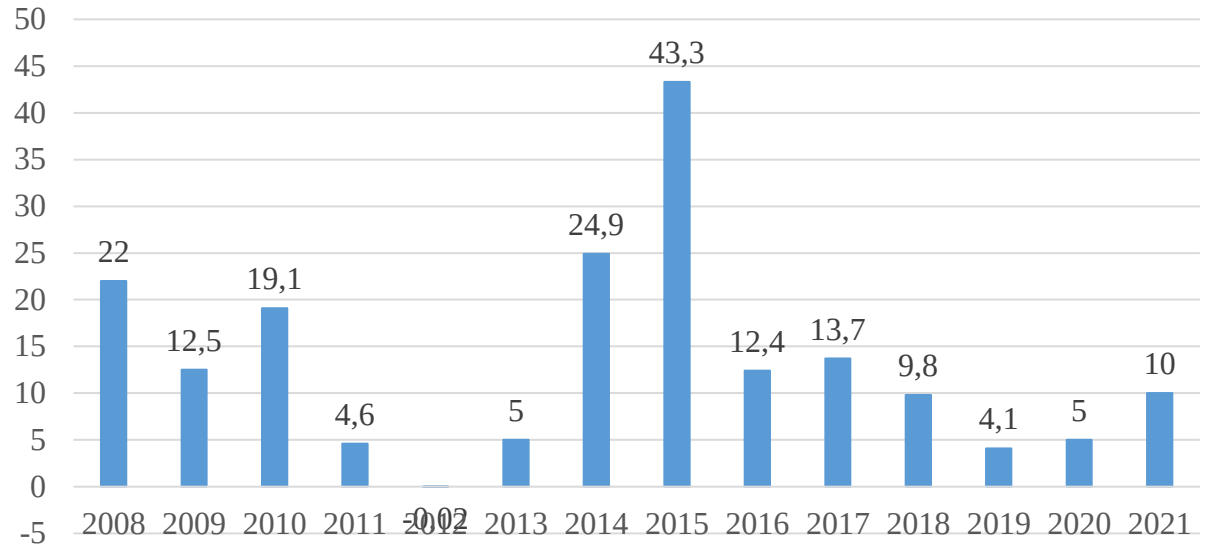


Рис. 2.5. Динаміка річної зміни інфляції в 2008-2018 роках

Джерело: сформовано автором на основі [38]

Операції на відкритому ринку вважаються науковцями та практиками одним із найгнучкіших інструментів грошово-кредитного ринку. Його зміст полягає у тому, що центральний банк купує чи продає цінні папери на відкритому ринку в залежності від потреби фінансового ринку [39].

До операцій відкритого ринку Національного банку України належать:

- операції купівлі-продажу цінних паперів;
- операції прямого та зворотного репо;
- емісія депозитних сертифікатів НБУ (за вийнятком депозитних сертифікатів овернайт);
- тендер кредитів рефінансування.

Якщо говорити про операції на відкритому ринку, що здійснює центральний банк України, то зазвичай переважають операції з торгівлі державними облігаціями України. Такі операції уможливлюють ріст ресурсомісткості кредитного ринку держави і забезпечують обраний обсяг грошової маси в країні [39].

Таким чином створюються сприятливіші умови для розвитку довгострокового кредитування підприємців та населення, зокрема іпотечного, кредитів на розвиток бізнесу тощо.

Водночас банки матимуть змогу звернутись за довгостроковим рефінансуванням у ситуаціях, коли вони потребуватимуть додаткової ліквідності. Втім, на сьогодні гривнева ліквідність банківської системи перевищує 200 млрд грн, а валютна – 8 млрд. дол. США, тож запровадження нового інструменту носить радше превентивний характер на випадок розгортання більш серйозних кризових явищ у світовій економіці [43].

Запровадження механізму довгострокового рефінансування затверджено Постановами Правління Національного банку №29 від 17 березня 2020 року "Про внесення змін до Положення про процентну політику Національного банку України" та №30 від 17 березня 2020 року "Про затвердження Змін до Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи". Зазначені зміни набули чинності 19 березня 2020 року.

2.2. Аналіз сучасного стану кредитного ринку України

Умови макроекономічної стабільності та сталого (хоч і доволі повільного) зростання сприяли розвитку фінансового сектору, що зазнав суттєвих втрат від кризи 2014-2015 років та пережив складний час масового банкрутства банків у цей період. Банки нарощували фінансові результати та відновлювали базу пасивів. Проте кредитна експансія стримувалася повільним економічним зростанням, перевагою споживчих чинників розвитку над інвестиційними та несприятливими умовами захисту прав кредиторів, що довели свою критичну важливість під час попередньої кризи.

Певні дослідники переконані, що через майже неіснуючий вторинний ринок цінних паперів в нашій державі, Національний банк України здійснює

кредитну політику, не застосовуючи переваги цього інструменту для ведення кредитної діяльності. Обсяги операцій на відкритому ринку є незначними і є суттєво меншими, ніж обсяги міжбанківських кредитів [44]. Світова фінансова криза підкреслила важливість кредитування та забезпечення оптимальних фінансових умов щодо динаміки макроекономічних показників. Емпіричні дослідження вказують на те, що ціни на кредити та активи приватного нефінансового сектору є ранніми попереджувальними показниками спаду та фінансової кризи, а високий ріст кредитів та різке здорожчання активів у сукупності призводять до значно слабшого економічного відновлення.

Кредитна політика держави є базовою умовою розвитку усіх інших сфер діяльності, а ефективне використання основних інструментів кредитної політики забезпечує постійне покращення фінансово-економічних показників країни.

Основними інструментами, що використовуються під час реалізування кредитної політики є норма резервування, облікова ставка, операції на відкритому ринку (табл. 2.3).

Щодо вибору інструментів грошово-кредитного регулювання, то науковці поділяють різні погляди та думки. На думку деяких теоретиків, використання великої кількості грошових інструментів у сучасних розвинутих ринкових економіках може лише ускладнити умови, а не допомогти у вирішенні проблем. Вони вважають, що наслідки реалізації того чи іншого грошово-кредитного інструменту можна зменшити і навіть скасувати, одночасно використовуючи інший або більше інших інструментів грошово-кредитної політики.

Натомість, на думку інших представників, процедуру кредитного регулювання не можна успішно провести, якщо в ній реалізується лише один інструмент.

Таблиця 2.3

Перелік основних інструментів регулювання кредитної діяльності на рівні держави

Види інструментів	Мета застосування	Функції
Операції на відкритому ринку	Збільшити чи зменшити обсяг чи структуру найбільш ліквідних ресурсів банківських установ.	1. Управління ліквідністю банківських установ; 2. Зростання величини ресурсів для міжбанківського кредитування.
Відсоткова ставка	Уповільнювати темп росту інфляції. Забезпечити стабільність національної грошової одиниці та унеможливлювати значну девальвацію. За допомогою політики низьких відсоткових ставок на кредитні ресурси стимулювати ріст економіки.	1. Збільшення чи зменшення обсягу заощаджень та інвестиційних ресурсів; 2. Посилювати чи уповільнювати рівень ділової активності банківських установ; 3. Зменшувати темпи інфляційних процесів.
Норма обов'язкового резервування	Постійний контроль за значенням ліквідності банківських установ. Послаблювати незалежність банківських установ від потенційного рефінансування зі сторони центрального банку.	1. Зміна обсягу та структури грошової маси в країні; 2. Здійснення впливу на обсяг пропозиції грошей в економіці держави; 3. Покращення фінансових результатів діяльності банківських установ; 4. Покращення ефекту мультиплікатора депозитів банківських установ.
Політика рефінансування	Покращення стану ліквідності банківських установ.	1. Вплив на обсяг пропозиції грошей в економіці держави; 2. Пожвавлення кредитної діяльності на рівні держави.
Курсова політика	Підтримка стійкості та стабільності національної валюти держави.	1. Контролювання зміни валютних курсів; 2. Збільшення чи зменшення обсягів вхідного чи вихідного капіталу.

Джерело: сформовано автором на основі джерел [24, 35, 48,61]

Рішення, які інструменти будуть використані, за який час та з якою інтенсивністю залежить від рівня розвитку економіки, фази економічного циклу економіки однієї країни, рівня розвитку фінансового та інвестиційного ринків, характеристик фінансової системи та цілей макроекономіки.

Усі інструменти по-своєму впливають на кредитний ринок в Україні (табл. 2.4). Можна зробити висновок, що обсяги кредитів значно більші обсягів депозитів. Крім цього, існує значна доларизація економіки. Так, до прикладу третина кредитів та депозитів номіновані в іноземній валюті. Протягом 2008-2013рр. їх частка зменшувалася.

Таблиця 2.4

Динаміка розвитку кредитної та депозитної діяльності банківських установ України

	Індекси інфляції за рік, %	Депозити в іноземній валюті, млрд. грн.	Кредити в іноземній валюті, млрд. грн.	Частка депозитів в іноземній валюті в загальному обсязі, %	Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі, %	Загальний обсяг депозитів, млрд. грн.	Загальний обсяг наданих кредитів, млрд. грн.
2010	122,3	157,9	433,8	43,9	59,1	359,7	734
2011	112,3	154,2	350,5	47,1	51,4	327,7	682,2
2012	109,1	173,4	318,4	42,3	44	409,9	723,9
2013	104,6	207,4	305	42,4	41,7	489,1	731,2
2014	99,8	247,2	282,7	43,7	34,9	567,9	809,3
2015	100,5	245,7	290,7	36,8	32,1	668,5	904,9
2016	124,9	309	473	45,77	46,37	675	1020
2017	143,3	324	547,8	45,2	55,84	716,7	981
2018	112,4	367	493	46,29	49,39	793	998
2019	113,7	407	446	45,28	43,89	898,8	1016
2020	109,8	392	459	42,02	42,77	932,9	1073
2021	104,1	428	358	39,96	36,87	1071	971

Джерело: сформовано автором на основі [38]

Загальний обсяг кредитів в державі є досить сталим впродовж останніх років. Помітною стає тенденція до збільшення кількості кредитів в національній валюті та відповідно до зменшення у іноземній. Це, насамперед, пов’язано із високим рівнем інфляції та негативним досвідом щодо кредитів у іноземній валюті під час криз, коли курс гривні стрімко знижувався і потім були труднощі із поверненням таких кредитів. Тому для населення доцільніше брати кредити у національній валюті [45].

У табл. 2.5 відображено динаміку обсягів кредитів різним резидентам за останні роки. А у табл. 2.6 наведено динаміку кредитів, наданих резидентам, у розрізі строків погашення.

Таблиця 2.5

Кредити, надані резидентам у розрізі секторів економіки

Роки	Обсяг кредитів	Нефінансові корпорації	Інші фінансові корпорації	Галузь державного управління	Інші види економічної діяльності економіки
2016	815142	605425	16229	5803	187685
2017	910782	691903	19317	5908	193654
2018	1020668	778841	25576	4926	211325
2019	981640	787795	15564	3364	174904
2020	988682	822114	11583	1430	163555
2021	1016657	829932	10936	1522	174268

Джерело: сформовано автором на основі [38]

Таблиця 2.6

Кредити, надані резидентам, у розрізі строків погашення

Роки	Кредити терміном погашення до 1 р., млн грн.	Кредити терміном погашення від 1 до 5 р., млн грн.	Кредити терміном погашення понад 5 р., млн грн.
2016	344237	294511	176394
2017	426082	310739	173961
2018	413045	390343	217280
2019	437977	329593	214057
2020	350475	389798	258409
2021	405718	342147	268792

Джерело: сформовано автором на основі [38]

Розподіл кредитів за терміном погашення також характеризується сталістю та відсутністю якихось значних змін.

Таблиця 2.7

Кредити, надані резидентам, у розрізі видів валют

Роки	У національній валюті, млн. грн.	У іноземній валюті, млн. грн.
2016	515580	299562
2017	602776	308006
2018	547987	472680
2019	433826	547802
2020	504999	493683
2021	570627	446031

Джерело: сформовано автором на основі [38]

Як видно з табл. 2.7, обсяг одержаних населенням та суб'єктами господарювання кредитів у національній валюті залишається приблизно сталим протягом аналізованого періоду, проте помічається суттєве зростання обсягу виданих кредитів у іноземній валюті (найчастіше у доларах США) із 300000 у 2016 р. до 446031 у 2021 р. Найвище його значення спостерігалося у 2018 р. – 547 802.

Щодо структурного аналізу валового кредитного портфеля, то найбільшу частку складають кредити, надані нефінансовому корпоративному сектору, їх частка становить 77,4%, питома вага кредитів, наданих споживчому сектору (фізичним особам) становить 21,4% від усієї сукупності кредитів, величина кредитів, наданих за іншими напрямами становить майже 1% сукупного кредитного портфеля. Варто зауважити, що тенденції зміни розміру сукупного кредитного портфеля є майже незмінною протягом останніх 5 років, характеризується скороченням питомої ваги кредитів корпоративних клієнтів та зростанням питомої ваги кредитів споживчогоу сектору.

У березні 2020 року Україна стикнулася з новим типом економічної кризи, якого не знала до цього. Основною рисою цього було раптове регуляторне обмеження транзакцій по всьому світові. Україна застосувала одну із найбільш поширених моделей реакції на поширення коронавірусу – локдаун. Особливостями цього режиму було обмеження транзакцій у готельно-ресторанному та туристичному бізнесі, пасажирському транспорті та частково у роздрібній торгівлі. Такі обмеження запроваджували по всьому світові, що також моментально вплинуло і на показники зовнішньої торгівлі.

Основними моментальними ефектами коронакризи стали:

- скорочення реального ВВП України на 11,4% р/р у II кварталі 2020 року через обмеження багатьох видів економічної діяльності;

- зупинка притоку іноземного капіталу до державних облігацій (ОВДП), що нормалізувало валютний ринок від укріплення гривні другої половини 2019 р. – початку 2020 р. до початкової точки близько 27 гривень за долар;

- стрімке (утричі) збільшення планового дефіциту Державного бюджету на 2020 рік, до 7,5% ВВП;

- стрімке зниження імпорту через обвал світових цін на нафту, обмеження внутрішнього споживання, радикальне зменшення попиту на туристичні послуги. Тимчасовий перехід балансу зовнішньої торгівлі до профіциту;

- збереження низької інфляції через здешевлення енергоресурсів і пригнічений попит;

- вимушені заощадження економічних суб'єктів в умовах скорочення споживання та інвестицій, що у тому числі призвело до зростання залишків на поточних рахунках та готівкових коштів [45].

Тимчасом як моментальні ефекти коронакризи вже мають доволі чіткі статистичні підтвердження, великою уваги потребують можливі ефекти «другої хвилі», що можуть мати безпосередній вплив на банківську систему:

- погіршення фінансового стану позичальників, що може негативно справдитися на їхній спроможності обслуговувати кредитні зобов'язання;

- слабкість очікувань щодо відновлення економіки та перспектив зростання у довгостроковій перспективі, стурбованість щодо численних ризиків може обмежувати інвестиційну активність економічних суб'єктів;

- великий бюджетний дефіцит відтягує фінансові ресурси з приватного сектору економіки та є потенціалом розбалансування фін. ринків;

- невизначеність, у тому числі щодо подальшого перебігу коронакризи у світі, що негативно впливає на стан фінансових ринкі [45].

На сьогодні стає дедалі більш очевидним, що вплив коронакризи не був таким катастрофічним, як здавалося багатьом цією весною. Незважаючи на зниження реального ВВП серед практично всіх торгівельних партнерів України, експорт у вересні відновився до минулорічного рівня. Упродовж літа

в Україні з’являлося дедалі більше статистичних підтверджень швидкого відновлення доходів населення та споживчого попиту: від зростання роздрібного товарообігу до відновлення імпорту та посилення показників у сфері послуг. Очікування банків щодо розвитку умов на ринку кредитування протягом наступного року значною мірою формуються під впливом коронакризи – всесвітньої пандемії COVID-19 та пов’язаних із нею обмежувальних заходів, зниження економічної активності та рецесії. Зокрема, відповідно до останніх (на момент проведення цього дослідження) результатів регулярного опитування НБУ про умови банківського кредитування, відзначається скорочення попиту на кредити з боку великих підприємств та домогосподарств, натомість попит з боку малого та середнього бізнесу (МСБ) збільшився, переважно через потреби у реструктуризації кредитів та можливості зниження процентних ставок.

У перспективі наступного року банки очікують зростання кредитного портфеля, в основному за рахунок кредитів юридичним особам, переважно у сегменті МСБ. При цьому і в споживчому, і в корпоративному сегментах очікується подальше погіршення якості кредитного портфеля, першим індикатором якого стало прискорення витрат на формування резервів в останні місяці. У сегменті домогосподарств очікується відновлення попиту із нейтральною динамікою кредитного портфеля. Разом з тим, банки, активні на ринку іпотечного кредитування, відзначають помітне зростання попиту на такі кредити і прискорення темпів їх видачі. Основним чинником такого тренду (крім зростання попиту на нерухомість загалом) вбачаються істотне зниження процентних ставок з початку року. У той же час, навіть швидке зростання у цьому сегменті матиме обмежений вплив на загальний розмір кредитного портфеля.

РОЗДІЛ 3
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

3.1. Проблемні аспекти функціонування міжбанківського кредитного ринку в Україні

Виходячи з наведеного в попередньому розділі дослідження, можна констатувати, що суттєво ускладнилася ситуація щодо реалізації повноважень НБУ в напрямку підтримки достатнього рівня ліквідності банківської системи. Нові напрями з проблематики досліджень у даному напрямі полягають не стільки в необхідності узгодження повноважень між банківською системою, скільки в необхідності встановлення відповідності реалізованих функцій НБУ у сучасних умовах господарювання. Останнє не видається можливим реалізувати, якщо відірвати дослідження та вдосконалення повноважень НБУ від реального економічного життя та загалом господарської практики, яка формується системою господарського законодавства, господарськими звичаями та юрисдикційною діяльністю господарських судів. З огляду на вищевказане, сучасний стан сприйняття ролі та функцій НБУ в економіці України сам по собі спричиняє появу значних прогалин в правовій науці.

Фактично ця частина господарсько-правових досліджень має поодинокий характер. Виділяються окремі дослідження, зокрема роботи О.П. Подцерковного, К.В. Масляєвої, Н.В. Никитченко, В.П. Богуна та небагатьох інших, у яких розглядаються окремі контрольно-наглядові та регулятивні функції НБУ. Такий стан дослідження зазначеної проблеми не відповідає ролі відносин щодо запобігання кризи ліквідності банківських установ [46].

Функції НБУ доцільно досліджувати у контексті загальних висновків господарсько-правової науки про організаційно-господарські повноваження державних органів та їхнього місця серед інших учасників господарських

відносин. Як слушно зауважив О.П. Подцерковний, в даному випадку можна констатувати існування організаційно-господарських зобов'язань [27, с. 343], які формуються у результаті здійснення НБУ своїх функцій як центральним банком країни.

Дуже важливо враховувати фактичні негативні наслідки існуючої системи підтримки мінімально необхідного рівня ліквідності банківської системи України, оскільки значна їхня частина, попри одержання рефінансування протягом 2014–2015 років, все ж втратила платоспроможність та була піддана ліквідації. Наразі варто зауважити, що сучасна економіка світу в своєму розвитку вступила в період рецесії, і важко прогнозувати, наскільки тривалою вона буде і які матиме наслідки для української економіки у 2022 році. Варто погодитись із думкою, що це підтверджує відсутність адекватних механізмів підтримання ліквідності банків і недосконаліть підходів, щоб оцінити фінансовий стан банків, які мають намір скористатися такими привілеями в період пандемії [46, с. 118].

Отже, важливо дослідити процедури рефінансування у змісті повноважень НБУ задля вироблення пропозицій щодо вдосконалення загального порядку кредитування НБУ комерційних банків на засадах, що забезпечують правопорядок у цій сфері.

Перше питання, яке тут виникає, полягає у тому, як співвідносяться ці організаційно-господарські повноваження із сукупністю майново-господарських НБУ з урахуванням того, що взаємодія НБУ із слабкими банками, в тому числі із неспроможними банками, будується також на договірних відносинах щодо рефінансування, застави, звітності, контролю тощо. Тобто організаційно-господарські повноваження НБУ тісно поєднуються із майново-господарською компетенцією цього органу, а отже, мають не протиставлятися одні іншим, а навпаки – взаємодоповнюватися та певним чином збалансовуватися. Останнє особливо важливо у контексті того, що поєднання в особі НБУ одночасно адміністративних та економічних

функцій веде до конфлікту інтересів, провокує корупцію та зловживання владою.

Вказана проблема виникає у розрізі стосунків між НБУ та фінансово неспроможними банками, оскільки саме в період настання скрути майнового становища слабкі банки звертаються до НБУ за рефінансуванням, а у стані неспроможності постає питання про повернення НБУ запозичених раніше слабкому банку коштів. Якщо ж згадати функції НБУ щодо контролю за банківською діяльністю, то стає зрозумілим, що відповідні повноваження мають бути піддані ретельному науковому опрацюванню на предмет виявлення вразливих місць, які заважають економічному розвитку та макроекономічній стабільності в країні, фактично утворюють підстави для слабкості банків, вимушених згодом звертатися за допомогою до НБУ [42].

Індикативне регулювання передбачає використання комплексу змінних індикаторів фінансової сфери, що дають змогу Національному банку України за допомогою інструментів (засобів і методів) грошово-кредитної політики здійснювати регулювання грошового обігу та кредитування економіки з метою забезпечення стабільності грошової одиниці України як монетарної передумови для економічного зростання та підтримки високого рівня зайнятості населення [19, с.16].

Першим інструментом індикативного регулювання є встановлення обов’язкових економічних нормативів. Їх застосовують для того, щоб контролювати ризики, які притаманні банківській діяльності. Значення нормативів формують на підставі поданої банками звітності під час безвиїзного нагляду.

Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні визначено такі групи нормативів:

– капіталу – використовують для оцінювання рівня забезпеченості капіталом банку і банківської системи для вчасного виконання своїх зобов’язань;

– ліквідності – здійснюється аналіз структури активів та зобов’язань у напрямі визначення строковості, збалансованості джерел формування ресурсів і напрямів їхнього використання. На підставі таких даних складають нормативи ліквідності, які інформативно свідчать про здатність банку безперешкодно, своєчасно розрахуватись зі своїми кредиторами;

– кредитного ризику – у процесі своєї діяльності банки проводять активні операції. Одна з них – кредитування, найбільш прибуткова і водночас ризикова. З метою здійснення моніторингу за кредитним ризиком і розраховують дані нормативи;

– інвестування – ще одним видом активних операцій є здійснення інвестицій. НБУ контролює інвестиційну діяльність банків за допомогою цих нормативів [13].

Виконуючи функцію банківського регулювання та нагляду, Національний банк України проводить перевірки діяльності банків, за результатами яких може застосовувати санкції у разі порушення нормативно-правових актів, здійсненні надто ризикованої діяльності, проведенні сумнівних операцій тощо.

Такі санкції існують у вигляді:

- письмових застережень; скликання загальних зборів учасників, ради банку, правління банку; укладення письмової угоди з банком;

- зупинення виплати дивідендів чи розподілу капіталу в будь-якій іншій формі;

- встановлення для банку підвищених економічних нормативів;

- підвищення резервів на покриття можливих збитків за кредитами та іншими активами;

- обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій, у тому числі операцій із пов’язаними з банком особами;

- заборони надавати бланкові кредити; накладення штрафів;

- тимчасової, до усунення порушення, заборони використання власником істотної участі у банку права голосу (тимчасова заборона права голосу);

- тимчасового, до усунення порушення, відсторонення посадової особи банку від посади;

- віднесення банку до категорії проблемних та неплатоспроможних;

- відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку

Серед сучасних науковців наразі вивчаються різні способи вирішення вказаних проблемних питань, серед іншого - вдосконалення методики рефінансування НБУ банківської системи в Україні або ж зменшення рівня облікової ставки, що має здійснити вплив на розмір відсоткових ставок на ринку міжбанківського кредитування та на доступність кредитних засобів; крім того розглядається можливість удосконалення процесів рефінансування, враховуючи досвід розвинених країн світу [51].

Крім того, існують розробки в сфері посилення контролю НБУ за спрямуванням отримаих банками міжбанківських кредитних засобів [53, с. 773]. Однак, великий вплив матимуть спірні питання в сфері здійснення ефективного нагляду, коли посилення самого контролю має бути органічно поєднаним з процесами удосконалення правоохоронної бази та зі встановленням обгрунтованих кордонів здійснення контролю, що визначає свободу ринкових відносин та виключає оперування грошовими активами з боку банків у замінний спосіб. Оскільки ступіньризику та наявність потенційного корупційного складника у механізмі здійснення рефінансування з боку НБУ змушує враховувати позицію науковців, які передбачають організацію кредитних консорціумів, коли кредитний ризик розпорошується між уповноваженим державним органом нагляду, комерційними банками та прямими інвесторами [52]. Слід зауважити, згаданий механізм може бути ефективним в процесі реалізації міжбанківського кредитування державою банків, які не є слабкими та планують спрямовувати отримані кредитні кошти

на впровадження окремих програм соціально-економічного розвитку (будівництво доріг, промислових підприємств, житлових будинків тощо).

З боку НБУ проголошувалися публічні заяви щодо підтримки мінімально необхідного рівня ліквідності банківської системи через застосування інструментів на ринкових умовах. НБУ як центробанк, що виконує повноваження в сфері державної економічної політики щодо забезпечення стабільності грошової одиниці країни, має, однак, багато інших функцій, які прямо чи побічно пов'язані із наведеною монетарною функцією.

Слід зазначити, що в 2016 році НБУ як центральний банк та кредитор останньої інстанції реалізував інструментарій екстреної підтримки рівня ліквідності платоспроможних банків – Emergency liquidity assistance. А кредити, які були отримані за інструментом ELA, призначені винятково для покриття тимчасового дефіциту ліквідності банку в разі настання надзвичайних ситуацій, коли банки вичерпають всі інші джерела підтримки ліквідності. Що ж до питання прийняття рішення про здійснення екстреної підтримки ліквідності, то НБУ оцінюватиме платоспроможність банку, дотримання плану капіталізації, а також проводитиме аналіз джерел повернення кредиту, зазначених банком у фінансовій моделі та прогнозі грошових потоків [54].

В рамках даного дослідження доцільним вбачається розгляд сутності стабілізаційних кредитів, так до моменту набрання чинності Постанови № 411 їхня відмінність від інших кредитів рефінансування полягала у спеціальному строку та наявності вимоги щодо надання окресленого списку документів на розгляд моделі фінансового розвитку комерційного банку та інших важливих документів щодо підтвердження означених індикаторів фінансової моделі.

Вимоги стосовно надання кредитів рефінансування з боку НБУ в умовах звичайної економічної ситуації та в умовах екстреної підтримки ліквідності є набагато менш обтяжливими, ніж ті, які НБУ розробив для сфери відносин банків із своїми клієнтами. Йдеться про норми «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими

операціями», затверджене Правлінням НБУ 30.06.2016 № 351. Ця диспропорція має бути усунута, позаяк не може вважатися природним більш деталізоване втручання НБУ у кредитні операції банків, ніж підпорядкування його самого певним стандартам.

Крім того, керівництвом НБУ на цей час прийняте рішення щодо розширення термінів ключових операцій з підтримки рівня ліквідності банків. Серед іншого, це має відношення до здійснення операцій кредитування рефінансування на щотижневих тендерах, які збільшено з 30 до 90 днів. До того ж, було розширено список можливої застави під акумуляцію комерційними банками таких кредитів рефінансування. Зміни спрямовані на підтримку ліквідності банківських установ в умовах пандемії та карантинних обмежень [49].

Варто вказати, в середині 2022 року передбачене запровадження довгострокового рефінансування на строк до 5 років, що у сукупності із стандартними короткостроковими інструментами рефінансування має в перспективі позитивні наслідки. Адже насамперед механізм довгострокового рефінансування надасть підтримку банківському кредитуванню в гривні, підсилюючи ефект інших заходів, вжитих НБУ упродовж останніх місяців, зниження облікової ставки та запровадження стимулюючих нормативів резервування [57].

Власне, наразі на ринку міжбанківського кредитування не має чіткого розмежування сутності облікової ставки поряд із поняттям відсоткової ставки рефінансування. Згідно з Положенням про основи процентної політики Національного банку України, затвердженим Правлінням НБУ від 21.04.2016 № 277, НБУ має оприлюднювати процентну ставку за кредитами рефінансування, наданими шляхом проведення кількісного тендера з підтримання ліквідності банків, та граничну процентну ставку за кредитами рефінансування, наданими шляхом проведення процентного тендера з підтримання ліквідності банків, на рівні ставки за кредитами овернайт. Водночас облікова ставка є набагато ширшим поняттям, що визначається

окремими нормами відповідного Положення як «основний індикатор змін у грошово-кредитній політиці та орієнтир вартості залучених та розміщених грошових коштів для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку». Тобто вжиття поняття «облікова ставка НБУ» під час визначення загальних умов грошово-кредитної політики зовсім не означає наближення до відповідної категорії «ставки рефінансування».

Таким чином, НБУ продовжує вживати заходів для забезпечення безперебійного функціонування банківської системи в умовах поширення епідемії коронавірусу. Але, як відзначається, ці заходи мають превентивний характер на випадок розгортання більш серйозних кризових явищ у світовій економіці, оскільки сьогодні гривнева ліквідність банківської системи перевищує 200 млрд грн, а валютна – 8 млрд дол. США [48].

Таким чином, загальний механізм рефінансування НБУ потребує збалансування мети та змісту з урахуванням усіх можливих ризиків, які виникають у процесі рефінансування. Роль НБУ в економічних процесах потрібно посилювати, як це роблять центральні банки різних країн.

Крім того, не можна виключати й опосередковану підтримку НБУ найбільш пріоритетних галузей економіки під час підтримки банківської ліквідності. У цьому контексті варто було б відновити на постійній основі положення Закону України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України», що змістовно втратив чинність з 2012 року. Йдеться про те, що банк, який має у складі кредитного портфеля заборгованість позичальників – сільськогосподарських товаровиробників, але не звертався до НБУ за отриманням рефінансування, зобов'язаний запропонувати таким позичальникам внести зміни до кредитного договору (укласти додатковий договір) на умовах пролонгації, визначених цим пунктом. Наявність таких змін є підставою для надання такому банку відповідного рефінансування від Національного банку України.

Отже, цілком передбачуваним є наступне: розширене кредитування пріоритетних галузей економіки, яке завжди може бути забезпечене рефінансуванням НБУ, а по-друге, забезпечуватиметься фінансова стабільність діяльності тих кредитно-фінансових установ, які кредитують пріоритетні галузі економіки; в-третіх, рефінансування НБУ набуватиме змістовного спрямування, що матиме ціллю зростання пріоритетних галузей економіки. Як видається, аналогічні положення мають сьогодні знайти відображення в Законі України «Про Національний банк України», а також у Господарському кодексі України як орієнтир для суб'єктів господарювання пріоритетних галузей економіки та комерційних банків.

3.2. Удосконалення організації міжбанківського кредитування в Україні

Фінансова криза, що розгорнулася в Україні в останні роки, пандемія коронавірусу спонукають банківський сектор країни до реформування. Основним регулятором діяльності комерційних банків є Національний банк України, який виконує роль останньої інстанції в кредитуванні комерційних банків, тому формування ефективного механізму рефінансування комерційних банків є важливим питанням у вдосконаленні всієї банківської системи України.

У кожній країні політика рефінансування центральними банками відрізняється, але є окремі винятки щодо її управління. Зміною процентної ставки центральний банк може впливати на ставки по кредитах комерційних банків, на рівень інфляції в країні і курс національної валюти, тобто здійснювати грошово-кредитну політику. Зниження процентних ставок тягне за собою збільшення ділової активності і зростання інфляції, тоді як за підвищення процентних ставок спостерігається зниження ділової активності, падіння інфляції і зміцнення національної валюти. Величиною процентної

ставки національні банки регулюють внутрішній валютний курс і економіку в цілому.

Ставки рефінансування в різних країнах світу представлено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Ставка рефінансування у різних країнах світу станом на 01.02.21

№ з/п	Країна	Ставка рефінансування (%)
1	Швейцарія	-0,75
2	Великобританія	0,10
3	Російська Федерація	4,25
4	Японія	-0,1
5	Австралія	0,10
6	Нова Зеландія	0,25
7	Індія	4,00
8	Китай	4,35
9	США	0,25
10	Канада	0,25
11	Бразилія	2,00
12	Європейський центральний банк	0,00

Джерело: [58]

Згідно з табл. 3.1, ставка рефінансування центральних банків варіюються з -0,75% (Швейцарія) до 4,35% (Китай). Якщо раніше в країнах із розвиненою економікою, спрямованою на експортування своєї продукції, влада впроваджувала дотації та інші форми підтримки вітчизняного виробництва, то з часом ці заходи перестали приносити бажаний результат. Однак на зміну державній підтримці в таких країнах починає приходити «негативна ставка рефінансування». За наявності подібного рівня ставки можна говорити про те, що держава вже не здатна забезпечити приплив інвестицій в економіку за рахунок власних коштів. У результаті регулятор вводить неприйнятну для «логіки вільного ринку» негативну процентну ставку.

Подібна агресивна й ірраціональна політика економічного регулятора змушує фізичних і юридичних осіб замість накопичення грошової маси вдаватися до ризикованих інвестицій. У середньостроковій перспективі ці заходи здатні забезпечити певне зростання й отримання деяких вигід.

Причиною такої тенденції є обмеженість ринків збуту. Ринки вище перелічених країн уже давно «перенаситилися», а для отримання додаткових переваг перед зарубіжними конкурентами доводиться розраховувати не лише на якість продукції, а й на ціну товару. У результаті багато країн із розвиненою експортною економікою для недопущення її стагнації змушені доплачувати за її подальший розвиток [55].

Великобританія утримує ще позитивну ставку рефінансування, оскільки вона знаходиться в очікуванні результату від такої діяльності інших розвинутих країн із політикою від'ємної ставки. Мінімальна позитивна ставка рефінансування на поточний момент у цих країнах відповідає політиці центрального банку, що не дає національним валютам зміцниться ще більше, оскільки високі відсотки по національній валюті провокують ще більший попит на валюту даних країн. У більшості країн ставки рефінансування з кожним роком зменшуються. Таке рішення грошової політики покликане допомогти економікам країн подолати уповільнення темпів зростання у зв'язку з триваючою у зоні євро фінансовою кризою. Ставка рефінансування, як правило, впливає на ставки по внесках і кредитах в інших банках країни. Зменшення ставки рефінансування дає змогу кредитним організаціям знижувати ставки по кредитах населенню і комерційним організаціям.

У Японії скорочення ставки до негативних значень робить невигідним для банків розміщення коштів на рахунках центрального банку: замість того щоб отримувати дохід, вони змушені платити регулятору. Передбачається, що в такому разі кошти замість того, щоб поступати на рахунки центрального банку, будуть інвестовані в економіку. Таке рішення центрального банку Японії пояснюється необхідністю подолання дефляції в японській економіці, яка веде до згортання виробництва, скорочення інвестицій і рівня життя населення. У листопаді 2020 р. рівень інфляції в Японії становив -0,49%, що на 0,30% менше, ніж у жовтні 2020 р., і на 0,59% менше, ніж у листопаді 2019 р. Разом із цим інфляція з початку 2020 р. становила -0,98%, а в річному численні – -0,98% [59].

У Китаї ставка рефінансування останній раз змінювалася в грудні 2015 р., до цього року економіка зростала на 10% або й більше, із цього приводу кожного року ставка зменшувалася й у 2015 р. була на рівні 4,35%. Тоді в 2015 р. Китай посилив підтримку економіки на тлі уповільнення зростання і обвалу фінансових ринків. Це крок, якого від центрального банку Китаю очікували багато економістів, оскільки це допомогло досягти запланованого зростання ВВП на 7%. Також треба зазначити, що станом на лютий 2021 р. рівень інфляції знаходиться на позначці 5,2% [60].

В Індії поступово знижується ставка рефінансування за внутрішніх та зовнішніх чинників, зараз ця ставка становить 4,0%. Незважаючи на те що економічна статистика Австралії та Нової Зеландії знаходиться на задовільному рівні для країни з розвиненою економікою, дані продовжують погіршуватися: зростання ВВП сповільнюється, а інфляція в річному вираженні залишається на вкрай низькому рівні (0,9% та 1,5% відповідно), що значно нижче цільових значень [61].

Індекс споживчих цін Нової Зеландії впав до нижньої межі цільового діапазону Резервного банку Нової Зеландії (РБНЗ) в 1–3%, а загальна інфляція сповільнилася до 1,5% у річному численні. У квартальному обчисленні індекс споживчих цін знизився на 0,5%. Падіння цін на нафту стало ключовим чинником зниження інфляції, оскільки ціни на перевезення впали на 4,2% у річному обчисленні, а вартість бензину зменшилася на 13%. Одяг та взуття також вплинули на загальні ціни – вони подешевшали на 0,9% і 10,3% відповідно. РБНЗ раніше відзначав, що перспективи інфляції залишаються пригніченими, причому останні прогнози вказують на те, що річна інфляція може впасти до 0,3% у третьому кварталі 2021 р. Хоча нині інфляція знаходиться на нижній межі цільового діапазону, Центральний банк прагне довести інфляцію до середини свого цільового діапазону протягом одного-трьох років [62].

Найцікавіший стан ставки рефінансування у США. Із грудня 2015 р. ставка була 0,25%, із 2016 р. вона почала збільшуватися і до кінця року досягла

0,75%, а в 2017 р. – 1,25%. Відразу після оголошення цього рішення фондові й товарні активи, нафта і золото різко подешевшали, курс валют найбільших країн світу зменшився. Долар США, навпаки, почав дорожчати. Останні зміни ставки рефінансування у США відбулися 15 березня 2020 р. – з 1,25% до 0,25%. Як зауважують фахівці, наслідки пандемії продовжать впливати на економічну активність та економічні перспективи. Ключова ставка залишатиметься на рівні 0,25%, оскільки ФРС уважає, що американська економіка подолала наслідки пов'язаних із коронавірусом подій.

ФРС, ЄЦБ та інші центральні банки розвинених країн проводитимуть м’яку монетарну політику ще наступні кілька років, оскільки навіть за найбільш оптимістичного сценарію ринок праці відновлюватиметься дуже поступово, тоді як інфляція повинна залишатися нижчою за цільові рівні. Отже, цілком імовірно, що центральні банки продовжать нарощення своїх балансів до кінця 2022 або навіть 2023 р. Уряди також нарощуватимуть фіскальне стимулювання, що відобразиться в бюджетних дефіцитах, що зростають [63].

Низькі та негативні процентні ставки в розвинених країнах змусили багатьох інвесторів звернути увагу на країни, що розвиваються, у пошуках високої прибутковості, тому актуальним є аналіз тенденцій інноваційної активності в країнах ЄС та порівняння з ними поточної ситуації в Україні з метою обґрунтування раціональних шляхів підвищення конкурентоспроможності країни за рахунок розвитку інноваційного потенціалу [64].

На основі проведення моніторингу зарубіжного досвіду формування головного інструменту механізму рефінансування – облікової ставки можна визначити, що облікова ставка використовується як інструмент регулювання грошового ринку країни, за її допомогою можна створити комфортні умови для бізнесу та збільшення привабливості економіки держави. Особливу увагу необхідно приділити умовам використання коштів рефінансування комерційними банками Для зменшення облікової ставки в Україні є один вихід

– зменшення інфляції, збільшення ВВП, а для цього країні потрібно збільшувати потужності промисловості, а також можливе збільшення валютної виручки від сільського господарства (але це не дасть такий позитивний результат). Якщо Україна зможе змінити курс на розвиток промисловості, це дасть можливість стабілізувати грошову сферу.

Недоліки вітчизняної практики рефінансування, які проявилися під час системної банківської кризи та в умовах сучасної соціальноекономічної напруги, ще не повністю подолані. Потребує додаткового дослідження та доопрацювання діюча нормативно-правова база, механізми рефінансування за кожним окремим інструментом, особливості забезпечення повернення кредитів з рефінансування тощо. Подальші дослідження в цих сферах сприятимуть удосконаленню відносин НБУ та комерційних банків, що дасть можливість політиці рефінансування стати дієвим та ефективним інструментом грошово-кредитної політики.

За результатами дослідження, можемо визначити основні шляхи удосконалення механізму рефінансування НБУ комерційних банків в Україні:

- удосконалення процентної політики, зокрема зниження облікової ставки, що вплине на відсоткові ставки на ринку та на доступність позикових коштів;

- використання ефективної методики оцінки фінансової стійкості банку, що дозволить визначити реальний фінансовий стан банку та зменшить ризик неповернення кредиту рефінансування;

- здійснення контролю за напрямком використання отриманих кредитів від регулятора задля унеможливлення виведення коштів за кордон або спекулятивних дій на валютному ринку;

- розкриття інформації про всі види наданих кредитів та їх погашення в рамках підвищення транспарентності НБУ, що дозволить проводити ґрунтовний аналіз кредитних операцій НБУ;

- позачергове підтримання банків, які кредитують стратегічно важливі державні програми та галузі;

- застосування ефективних інструментів політики рефінансування, враховуючи досвід розвинених країн світу.

Зроблені висновки та запропоновані пропозиції сприятимуть формуванню сучасного ефективного механізму рефінансування, який забезпечить стабільний розвиток банківської системи та дасть стимул до подальшого розвитку.

ВИСНОВКИ

В ході проведеного дослідження було вивчено теоретичні аспекти та практичні особливості функціонування міжбанківського кредитного ринку. В результаті дійшли наступних висновків.

Кредитна діяльність комерційних банків тісно пов’язана з міжбанківським кредитуванням, адже міжбанківський кредит є одним з різновидностей кредиту. У дипломній роботі розглянуті різні погляди щодо визначення сутності «міжбанківський кредит», «міжбанківський кредитний ринок» та зроблено висновок, що сутність цих термінів, незважаючи на велику кількість їх трактувань, залишається недостатньо розкритою.

На підставі дослідження великої кількості трактувань дефініції «міжбанківський кредит» сформульовано наступне визначення. Міжбанківський кредит – це економічні відносини між банками з приводу руху позичкового капіталу в грошовій формі на договірній основі з метою збільшення ресурсної бази банків для розширення їх активної діяльності, отримання прибутку та виконання нормативних вимог центрального банку. 4. У діяльності банківської системи процес міжбанківського кредитування займає важливе місце. Банківські установи використовують міжбанківський кредит як інструмент регулювання власної ліквідності та платоспроможності, завдяки можливості оперативного одержання коштів.

Міжбанківський кредитний ринок є важливим сегментом фінансового ринку і відіграє значну роль в підтримці ліквідності вітчизняної банківської системи. Активними учасниками міжбанківського кредитного ринку виступають Національний банк України та комерційні банки. Визначаючи стан вітчизняного міжбанківського ринку, можна зробити висновок про циклічність його розвитку.

В ході дослідження встановлено, значне зростання обсягу операцій на міжбанківському ринку в 2015 році було викликане ускладненням ситуації у сфері залучення коштів від фізичних осіб, а також масовим їх вилученням

вкладниками, що спонукало банки звертатися до ресурсів інших комерційних банків та НБУ для покриття розривів ліквідності. Цей факт вплинув на ріст обсягу операцій на міжбанківському ринку. Наразі ситуація на міжбанківському рівні поступово погіршується, темп приросту обсягів міжбанківських кредитів зменшується. В 2020 ріст кредитів до попереднього року був негативним, у 2021 році обсяг міжбанківських кредитів знову зменшився. Одним із основних інструментів кредитної політики на міжбанківському кредитному ринку є облікова ставка центрального банку.

Перспективи активізації кредитної діяльності банків безумовно передбачають подальшу лібералізацію політики рефінансування: поступове, виважене зниження облікової ставки, тимчасове введення довгострокового цільового рефінансування життєздатних, платоспроможних банків з метою відновлення іпотечного кредитування, розвитку малого і середнього бізнесу, запуску загальнодержавних інфраструктурних проектів, що означає появу нових робочих місць і збільшення кількості кредитоспроможного населення. Основні принципи, на яких повинна базуватися політика рефінансування, – це виваженість, прозорість і контрольованість, тобто контроль НБУ за цільовим використанням банками коштів рефінансування.

На основі проведення моніторингу зарубіжного досвіду формування головного інструменту механізму рефінансування – облікової ставки можна визначити, що облікова ставка використовується як інструмент регулювання грошового ринку країни, за її допомогою можна створити комфортні умови для бізнесу та збільшення привабливості економіки держави. Особливу увагу необхідно приділити умовам використання коштів рефінансування комерційними банками Для зменшення облікової ставки в Україні є один вихід – зменшення інфляції, збільшення ВВП, а для цього країні потрібно збільшувати потужності промисловості, а також можливе збільшення валютної виручки від сільського господарства (але це не дасть такий позитивний результат).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л. А. Роль міжбанківського кредитування у формуванні ресурсної бази банків в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Л.А. Аврамчук, Т.С. Винничук. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnau_eamb/2019_168_1/11ala.pdf

2. Аврамчук Л.А., Заквацький А.П. Вплив пандемії на стан банківського кредитування в Україні. Scientific collection Interconf. 2021. № 47: URL: https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/do wnload/10555/9914

3. Адамик Б. П. Центральний банк і грошово-кредитна політика: підручник / Б. П. Адамик – Київ: Кондор, 2020.– 416 с.

4. Алексеєнко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики: монографія / М. Д. Алексеєнко. – К.: КНЕУ, 2012. – 276 с.

5. Алексєєнко М. Д. Проблеми міжбанківського кредитування в Україні. *Стратегія економічного розвитку України*. Київ: КНЕУ. 2011. Вип. 6. С. 449-458

6. Аналіз банківської діяльності [Текст] : підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. ; за ред. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2004. – 599 с.

7. Антипенко Н.В., Пироженко Ю.В. Проблеми банківського кредитування в Україні. Збірник наукових праць. 2020. URL: https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/ logos/article/view/3273

8. Арбузов С. Г. Банківська енциклопедія [Текст] / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504 с.

9. Бутрин М. О. Структурна побудова вітчизняного міжбанківського кредитного ринку [Електронний ресурс] / М. О. Бутрин // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2019. – № 3 (6). С. 110-113.– Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUbsNbU/2019_3/VUBSNBU6_p110-p113.pdf

10. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. Посібник. Київ: Знання, 2014. 324 с.

11. Вовк В. Я. Кредитування і контроль: навчальний посібник / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К.: Знання, 2018. – 463 с.

12. Волощук В.Р., Кацан А.М. Сучасний стан та напрямки активізації банківського кредитування в Україні. Інноваційна економіка. 2018. № 3–4. С. 152–158

13. Гагарін С. В. Міжбанківський кредит: дилінгові операції на ринку «коротких грошей»/С. В. Гагарін, Ю. Б. Никольський, Г. І., А. Шамаєв. - М.: "Прінтлайн", 2015. – 208с.

14. Глосарій банківської термінології. URL: bank.gov.ua/control/uk/publish/ article?art_ id=123604&cat_id=1 23320.

15. Гуркуша Ю.О., Бахчиванжи І.І. Рефінансування банків: вітчизняна практика. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 3 (08) 2017. с. 249–254.

16. Данилишин Б. Що стримує зростання кредитування в Україні? URL: https://day.kyiv.ua/uk/article/ ekonomika/shcho-strymuye-zrostannya-kredytuvannyav-ukrayini

17. Дробозіна Л.О. Фінанси. Грошовий обіг. Кредит: навч. посіб. /Л.О.Дробозіна. – Рівне: «Вертекс», 2019. – 352с.

18. Дубихвіст О. Операції РЕПО як інструмент здійснення грошово-кредитної політики центрального банку. *ВІСНИК НБУ*. № 8. 2013. С. 17–25.

19. Економічна енциклопедія: у 3 т./ ред. С.В. Мочерний, О.А. Устенко. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – Т2. – 848с.

20. Жежерун Ю.В. Банківське кредитування фізичних осіб в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Фінансовий простір. 2019. № 2(34). С. 41–50.

21. Зимовець В.В. Акумуляція фінансових ресурсів та економічний розвиток. Київ : Ін-т економіки НАНУ, 2003. 314 с.

22. Інфляція в Китаї в лютому сповільнилася до 5,2%. URL: https://mind.ua/news/20208560-inflyaciyav-kitayi-v-lyutomu-spovilnilasya-do-52

23. Іршак О.С., Лещук І.Я. Сучасний стан кредитної діяльності банків та її вплив на розвиток реального сектору України. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 34. С. 145–149.

24. Кириленко В. Б. Міжбанківське кредитування як недепозитне джерело залучених ресурсів [Електронний ресурс] / В. Б. Кириленко. – С. 226-233. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/foa/2009_13/13_29.pdf

25. Кремень В.М., Кремень О.І., Гуляєва Л.П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. Проблеми економіки. 2020. № 3(45). С. 176–183.

26. Кузьмак О. М. Дієвість міжбанківських кредитів у розвитку банківської системи: дис... канд. екон. наук 08.00.08 О. М. Кузьмак; Держ. вищ. навч. закл. «Укр. акад. банк. справи Нац. банку України». – Суми, 2018. – 245 с

27. Лаврушин О.И. Банковское дело. Москва : КноРус, 2010. 378 с. 7. Основы банковской деятельности (Банковское дело) / под ред. К.Р. Тагирбекова. Москва : ИНФРА-М ; Весь Мир, 2003. 720 с.

28. Лисенко О.В. Стратегічні завдання фінансового ринку України щодо подолання негативних наслідків пандемії коронавірусу. *Актуальні проблеми розвитку фінансово-економічної системи: пріоритети та перспективи: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (21 жовтня 2021 р.)* – К.: Алерта, 2021 – 416 с., с. 102-106

29. Макроекономічний огляд. URL: https://smida. gov.ua/news/ publications/makroekonomicnijoglad17gr udna2020roku

30. Міщенко С. Удосконалення монетарної політики та регулювання фінансових систем. Вісник Національного банку України. 2021. № 5. С. 21–27. URL: https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=74602

31. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / За ред. В.С. Стельмаха. Київ : Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. 404 с.

32. Мороз А.М., Савлук М.І., Пуховкіна М.Ф. Банківські операції: підручник. Київ: КНЕУ, 2018. – 608 с.

33. Мульська О., Рущишин Н. Удосконалення механізму банківського кредитування у контексті регулювання фінансово-економічний дисбалансів в Україні. Світ фінансів. 2020. № 4(65). С. 168–182.

34. Національний банк запроваджує довгострокове рефінансування для підтримки кредитування та ліквідності банків. URL: bank.gov.ua/news/all/natsionalniy-bank-zaprovadjuye-dovgostrokove-refinansuvannya-dlya-pidtrimki-kredituvannya-ta-likvidnosti-bankiv

35. Національний банк запроваджує новий інструмент екстреної підтримки ліквідності банків. URL: bank.gov.ua/news/all/natsionalniy-bank-zaprovadjuye-noviy-instrument-ekstrenoyi- pidtrimki-likvidnosti-bankiv.

36. Національний банк розширив строки рефінасування банків та перелік прийнятної застави. URL: bank.gov.ua/news/all/natsionalniy-bank-rozshiriv-stroki-refinasuvannya-bankiv-ta- perelik-priynyatnoyi-zastavi.

37. Неізвєстна О.В., Ткачук К.В. Дослідження сучасного стану кредитування економіки України з боку банківського сектору. Ефективна економіка. 2018. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1& z=6189

38. Обзор ожидаемых на текущей неделе данных по Новой Зеландии. URL: https://teletrade.org/ru/ analytics/market-analysis/market-news/3644150

39. Облікова ставка НБУ: застосування і на що впливає. URL: https://maanimo.com/ua/indexes/142787- oblikova-stavka-nbu

40. Облікова ставка. НБУ. URL:https://bank.gov. ua/ua/monetary/stages/archive-rish

41. Обух В. НБУ рекордно знизив облікову ставку до 6%. А чи будуть дешеві кредити? URL: https://www. ukrinform.ua/rubric-economy/3043793-nbu-rekordnozniziv-oblikovu-stavku-do-6-a-ci-budut-desevi-krediti. html

42. Основи банківської справи: навч. посіб. / І.Ф. Прокопенко, В.І. Ганін, В.В. Соляр та ін. К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 410с

43. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/

44. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності [Текст] : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / І. М. Парасій-Вергуленко. – К.: КНЕУ, 2021. — 347 с.

45. Пастернак А. Л. Аналітичні процедури в процесі обґрунтування лімітів міжбанківського кредитування [Текст] / А. Л. Пастернак, Т.В. Блудова // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. – Д.: ДНУ. - 2020.- С.822-827.

46. Пастернак А. Л. Методика аналізу кредитоспроможності банківконтрагентів на ринку міжбанківського кредитування [Текст] : автореф. дис... канд. екон. наук 08.00.09 / А. Л. Пастернак; КНЕУ. – К.: 2019. – 22 с.

47. Подцерковний О.П. Грошові зобов'язання господарського характеру: проблеми теорії і практики. Київ : Юстиніан, 2016. 424 с.

48. Показатели инфляции в Австралии. URL: https://take-profit.org/statistics/inflation-rate/australia/

49. Полях С.С. Ефективність механізму рефінансування в умовах кризи банківської системи. Фінансовий простір. 2016. № 2(22). С. 24–33. URL: https:// ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1602/16psskbs.pdf

50. Про банки і банківську діяльність : закон України : прийнятий 07.12.2000 р. № 2121-III URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgibin/laws/main.cgi?nreg=2121-14

51. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи : Наказ Правління Національного банку України від 17 вересня 2015 р. № 615 / Правління Національного банку України. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/v0615500-15#Text

52. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком : монографія / за ред. д.е.н., профю С.М. Ілляшенка. Суми : Папірус, 2021. 644 с. URL: http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/25240

53. Пуховкіна М.Ф. Еволюція політики рефінансування в Україні. Фінанси, облік і аудит. 2021. № 16. С. 145–152. URL: https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2021/214

54. Рогожнікова Н.В. Основні тенденції банківського кредитування в сучасних умовах фінансово-економічної кризи. Фінансовий простір. 2015. № 3(19). С. 72–77.

55. Семко В.М. Роль ринку міжбанківського кредитування в забезпеченні розвитку банківської системи. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2014. № 3. С. 79 – 82.

56. Ставки центробанков. URL: https://www. earnforex.com/ru/ставки-центробанков/

57. Стечишин Т.Б., Безкоровайний Є. Дослідження зарубіжного досвіду провадження процентної політики центральними банками. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 23. С. 553–559. URL: http://global-national.in.ua/archive/23-2018/107. pdf

58. Уровень инфляции в Японии в 2020 году. URL: https://www.statbureau.org/ru/japan/inflation

59. Ходаківська В.П., Бєляєв В.В. Ринок фінансових послуг: теорія і практика: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2017. 616 с.

60. Хома І.Б., Шира М.І. Стан банківського кредитування суб'єктів економіки та чинники його активізації. Вісник Хмельницького національного університету. 2018. № 3. Том 1. С. 114–119.

61. Центральний банк і грошово-кредитна політика : навч. метод. посіб. / В.В. Коваленко, К.Ф. Черкашина; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 138 с.

62. Чайковський Я. Рефінансування банків як метод регулювання Національним банком України банківської системи в умовах виходу з фінансової кризи. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 10. Ч. 3. С. 107–111.

63. Чайковський Я.І. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. Економічний аналіз. 2017. Т. 27. № 1. С. 156 –163.

64. Чібісова В.Ю. Удосконалення інструментів регулювання ліквідності банків України. *Вісник Університету банківської справи*. 2017. № 1 (28). С. 51–59.

65. Швець Ю.О. Сучасний стан банківського кредитування а Україні: проблеми та перспективи. Економіка і суспільство. 2020. Вип. 15. С. 793–798.

66. Шепель Є.В. Рефінансування як одна з форм підтримки ліквідності банків України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2020. № 7. С. 772–775. URL: http://global-national. in.ua/archive/7-2020/162. pdf

67. Banking as a force for good in navigating the COVID-driven credit crisis / World economic forum: URL: https://www.weforum.org/agenda/2020/07/banking-for ce-for-good-covid-driven-credit-crisis

68. The implementation of monetary policy in the euro area. General documentation. URL: bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/ PublicacionesBCE/Politica Monetaria/Fic/ gendoc201109en.pdf.